

A Carn!

Publicació electrònica d'Història Militar Catalana

Any I – juny 2006

Contingut

núm. 1

4

EDITORIAL

"Pax Aarnica"

5

ARTICLES I APUNTS

H.ETTINGHAUSEN. "Periodisme participatiu' en la Guerra dels Segadors"

12

M.GÜELL. "Reclutes a ultramar. Província de Tarragona (1877)»

14

EL PERSONATGE

Francesc Cabanyes, el primer segador-almogàver

18

NOTÍCIES

21

RECENSIONS

J.DILOLI. « Cartago versus Roma. El curs inferior de l'Ebre durant la segona Guerra Púnica";
 J.H.MUÑOZ. *Les parròquies de la Terra Alta [...] i l'impacte de la Guerra dels Segadors...*; E.GORT;
 M.IGLÉSIES. *El Pla de Santa Maria a mitjan segle XVII i la guerra de Separació*; J.M.TORRAS. *Felip V
 contra Catalunya*; J.M.CASTELLVÍ; J.GUARRO. *La guerra secreta del Mediterrani.*

30

FONS I ARXIUS

Fons militars de l'Arxiu de la Selva del Camp

21

LA CITA

Sitio de Tortosa... (1642)

33/ 38

RECULL / AGENDA

31

L'ESPASA I LA PLOMA

Luís Collado (1586)

“Pax Acarnica”

A Carn!, ha estat una iniciativa secundada per un grup d'investigadors d'història militar, provinents de l'àmbit docent, arxivístic i universitari, bastant representatiu de la tendència epistemològica que actualment s'imposa en aquest camp, derivada de la New Military History nordamericana. Ens referim a l'anàlisi i estudi de la història militar sota el prisma del seu impacte sociològic, les crisis civils, polítiques, socials i econòmiques que, a més de les tragèdies humanes, poden causar els conflictes armats. A aquest aspecte, s'hi afegeixen igualment, l'estudi de l'avenç tecnològic en matèria d'armament, de l'evolució de les tàctiques i l'adopció de noves estratègies, de les actituds i comportaments dels principals protagonistes, etc.

Creiem que en la Cultura Militar ha de tenir un pes rellevant la Cultura per la Pau, i que l'estudi de la història militar, ha de servir per fer pedagogia antibel·licista, ja que recupera la memòria de fets inadmissibles, i mostra la crua realitat d'allò que engendren les guerres: els quatre genets de l'Apocalipsi, desgràcies, misèries, fam, morts, res...

Es diu, i així ho creiem, que les guerres mai no les guanya ningú, tots hi perden. Fer memòria d'això i poder-ho demostrar a través de la investigació històrica, és un lloable objectiu i una finalitat socialment constructiva. És per això, que fem extensiu el nostre desig de rehabilitar la història militar, assumint el repte dels enormes recursos i possibilitats que té com a disciplina, i deixant enrere aquelles històries apologètiques, dites de “trompetes i tambors”, on únicament primaven els moviments dels exèrcits, les topografies de campanya, les xifres d'efectius, de ferits i de morts, etc., incapaces d'altra cosa que no fos alimentar una crònica contemplativa de culte a la força bruta. La història militar ha de ser molt més, i ha de tenir, implícita, una finalitat cultural i pedagògica de progrés social i de superació col·lectiva.

La història militar, també és la recuperació d'una comuna memòria arrelada en el subconscient de l'individualisme. A la seva manera, desperten admiració els herois que van lluitar i caure als camps de batalla, no únicament els aristòcrates militars, oficials i generals, sinó també el proletariat ras, tants soldats anònims i no tant anònims que immersos en la mentalitat del seu temps, van dur el pes de la lluita al front, i si es va escaure van consentir en el sacrifici suprem. No val a pensar que, avui que la Cultura pacifista s'ha estès en el Món civilitzat i impregna la consciència col·lectiva universal, aquell seu sacrifici hagi estat debades, una inutilitat o simplement una futesa. Com historiadors, hem de saber discernir mentalitats, i situar-ne cada una en el seu context. Al costat dels grans humanistes, dels grans polítics, dels grans artistes, literats, galens, savis i filòsofs, reivindiquen el seu lloc aquells militars que van fer gran la seva contribució a la defensa d'un col·lectiu o d'una idea abstracta de societat.

Pacifistes ho podem ser tots, i àdhuc apostar per una activa Cultura per la Pau, però això no ha de contradir pas l'estudi científic de la història militar, com tampoc és contradictori que un metge estudiï la història de les pandèmies, que un republicà estudiï Nobiliària i Heràldica, o que un eclesiàstic faci arbres genealògics. La Cultura militar que entenem és una cultura que no ha d'estar exempta de pacifisme, però tampoc del respecte als qui la van protagonitzar, que malda pel progrés del saber, però que defuig el fals miratge de l'atracció morbosa de la brutalitat.

ARTICLES :

‘Periodisme participatiu’ en la Guerra dels Segadors *

HENRY ETTINGHAUSEN
University of Southampton
ettinghausen@telefonica.net

El 9 de juliol de 2005, dos dies després de l'atemptat terrorista de Londres, aparegué a *La Vanguardia* un article titulat: "Periodismo participativo en tiempo de desastre". El concepte *periodisme participatiu* s'explicava en un subtítol de la següent manera: "Durante horas de silencio oficial sobre los efectos del atentado, usuarios de internet crearon las noticias". Més tard, l'article oferia com alternativa el terme *periodisme espontani*. Aquestes expressions, aparentment de nova encunyació, em recordaren al moment un fenomen que m'havia cridat l'atenció fa anys quan preparava una edició facsímil de relacions impreses de la Guerra dels Segadors -la guerra d'intent de separació de Catalunya iniciada en 1640-, el fet de que moltes d'aquestes relacions sonin clarament a haver estat redactades per homes poc o res acostumats a escriure informes. Avui, voldria posar de manifest aquest fenomen que caracteritza gran part de la premsa catalana creada arrel d'aquesta guerra, una guerra que marcà una fita, no tan solsament en les relacions entre Catalunya i Castella, sinó també en el periodisme català.

Abans de començar, hauria de precisar que, en el periodisme sorgit d'aquesta guerra -el mateix que en el de totes les guerres de l'època-, tan sols es van publicar reportatges de victòries. Això significa que, en el seu inici, quan generalment guanyaven els catalans amb ajut dels francesos, predominaren relacions publicades a Barcelona, en català, mentre que cap al final, quan guanyaren les forces castellanques, foren majoritaris els impresos publicats a Madrid, Saragossa i, sobretot, Sevilla, per suposat en castellà.

Al mateix temps, cal recordar quelcom que tots sabem de sobres: el fet de que en aquesta època gairebé s'havia inventat la professió periodística. Si be és cert que, en la primera meitat del segle XVII, sorgeix algun que altre protoperiodista, i que, precisament l'any anterior a l'inici de la Guerra dels Segadors, **José Pellicer** comença a emetre setmanalment els seus *Avisos* manuscrits, també ho és que la immensa majoria de les

relacions impreses són anònimes, en especial les que es redactaren en prosa. De fet, si hom volés indagar en el grau de continuïtat de la premsa espanyola impresa del segle XVII, hauria de cercar-la, més que en els seus autors, en els seus impressors, oferint l'època de la Guerra dels Segadors les importants figures de diversos impressors intensament dedicats a editar relacions: en especial, els barcelonins **Pere Lacavalleria**, els germans **Jaume i Sebastià Matevat**, **Gabriel Nogués** i **Jaume Romeu**, i el sevillà **Juan Gómez de Blas**.

Tornant als autors de la premsa, convé tenir present un altre fenomen arxiconegut: el fet de que en el segle XVII una bona part de les relacions es presentin com cartes enviades per un individu a un altra, i que moltes fins i tot recalquen des del títol el seu autèntic o pretés caràcter epistolar: *Carta de/escrita/enviada [...] a/por [...]*, *Copia de una carta [...]*, etc. Per que una carta particular arribés al domini públic, i que el seu autor es convertís en corresponsal, en el sentit periodístic de la paraula, n'hi havia prou amb que un impressor la trobés i considerés rentable la seva publicació. Resulta evident que moltes relacions del segle XVII no es redactaren pensant en la seva publicació, encara que també és de suposar que en molts altres casos l'autor o l'impressor d'una relació destinada a ser publicada la presentaria com si fos una carta particular per donar-li més autenticitat. Al mateix temps, convé recordar el fet de que moltíssims comunicats oficials adoptaren la forma epistolar.

Por això, per il·lustrar allò que entenc per periodisme participatiu a la Guerra dels Segadors, també serà precís tenir en compta l'altra extrem: o sigui, partes de guerra, relacions curosament redactades, en un to oficial, que recullen notícies que van més enllà del testimoni d'un sol individu o d'una sola acció bèl·lica. Un dels primers exemples que es donen d'aquesta mena d'imprès a la Guerra dels Segadors és la *Breve y verdadera relación de la entrada del Marques de los Veles en Cataluña, y la retirada de su exercito de Barcelona...*, el reportatge de la sonada victòria aconseguida per les forces catalanofranceses a la batalla de Montjuïc, el 26 de gener de 1641, del qual en coneixem dues edicions^[1]. Es tracta d'una relació excepcional, per haver-se publicat a Barcelona en castellà, essent l'explicació més plausible d'aquesta particularitat la voluntat de fer arribar la notícia d'aquesta espectacular derrota de l'exèrcit espanyol a terres de parla castellana. El fet que aquesta relació no representi, ni de bon tros, un informe *espontani* es veu, entre altres coses, per que empra una retòrica d'encunyament clarament literari, començant el text amb aquesta llarga i prolixa declaració:

Haiendo marchitado el verdor de las esperanças de la paz, fundadas en la lealtad Catalana, vn prolongado desuío a la verdad, ocasionado de la embidia solapada con reboço de justicia, desconfió la verdad, pacífica aueriguación de la causa, con la entrada del Marqués de los **Veles** en Cataluña por la ciudad de Tortosa, de do marchó con el exército, numeroso más de malicia que de milicia, azia el coll de Balaguer, passo que, auíéndole hecho incontrastable el valor, sólo le pudo facilitar la maliciosa aleuosía^[2].

L'estrepitosa grandiloqüència d'aquesta primera frase tipifica tot l'escrit, fent-se notar les pretensions literàries de l'autor, a més, en una cita, en llatí, de **Virgili**, i en una petita

corografia de Barcelona[3]. Tanmateix, el fet de que, a diferència de la immensa majoria de les relacions de la guerra, que ocupen dos fulls, aquesta n'ocupi quatre, estenent-se el text a quasi set pàgines amb un tipus de lletra petit, no té el motiu únicament en la seva inflació oratòria, ja que el fullet ofereix un relat de tota la campanya del marquès de **Los Vélez**, des del setge que posà a Tarragona, apareixent la victòria de Montjuïc com el final d'una dilatada història. En efecte, aquest escrit s'avança en molts aspectes al llibret, molt més extens, de l'agustí català **Gaspar Sala**, redactat també en castellà i publicat a Barcelona aquell mateix any de 1641 sota el títol d' *Epítome de los principios, y progressos de las guerras de Cataluña en los años 1640 y 1641 y señalada victoria de Monjuyque*[4].

Un primer punt de contrast s'ofereix en una relació en català datada a Cadaqués el 29 de març de 1641, o sigui dos mesos després de la batalla de Montjuïc[5]. Es tracta d'un tipus de discurs que abundarà en els impresos barcelonins de la guerra: el *parte* d'una acció bèl·lica enviat a les autoritats catalanes pel comandant en qüestió. En aquest cas, el comandant, **Henri de Sourdis**, almirall francès i arquebisbe de Burdeos, relata la seva primera acció contra bucs espanyols a la costa catalana: la captura de cinc vaixells en el port de Roses i de dues galeres i una pollacra a Portvendres (aquesta relació, de títol *Copia de una carta...*, va adreçada a la Generalitat). El contrast amb la relació de la victòria catalana de Montjuïc és impressionant, car l'autor no gasta ni una floritura, sinó que es limita a resumir en el possible la petita acció naval que relata. Les dimensions del discurs són també força eloqüents: el text d'aquesta minirrelació és deu vegades més curt que el de la batalla de Montjuïc[6]. Imprès amb un tipus de lletra bastant gran, ocupa tan sols dues de les quatre pàgines disponibles. Resulta evident que aquest informe, redactat el mateix dia de l'acció que relata, no pretén altra cosa que donar, de la forma més breu possible, una petita bona notícia al govern català, al qual la armada francesa venia a socórrer. És possible que la captura d'aquest grapat de bucs tampoc donés per a més. Es tracta, doncs, del reportatge autoritzat per un general d'un succés menor, redactat amb un estil informal i sense entrar en detalls innecessaris.

És instructiu contrastar, al mateix temps, el text que acabem de considerar amb un que comença resumint els mateixos fets, però que més tard procura cobrir també els enfrontaments militars ocorreguts, per mar i per terra, durant la primera quinzena de maig. El text d'aquest imprés de quatre fulls, l'autor del qual és un tal **Joan de la Torra**, ocupa cinc pàgines i mitja[7], essent el discurs excepcionalment ambiciós i, per dir-ho així, professional, doncs no es limita (com ho fan la immensa majoria de les relacions) a explicar un únic succés. De fet, s'apropa més aviat a una publicació tipus gasetta, ja que combina notícies de diversos esdeveniments: una ofensiva naval contra Tarragona; la captura, a la vista de Mallorca, de dos vaixells carregats de blat; l'arribada a Barcelona de la flota francesa; els avenços de les tropes franco-catalanes, prop de Tarragona; l'arribada de la flota francesa a Reus; un parany fracassat, prop de Tarragona, per part de les forces espanyoles; l'inici del setge de Salou; la presa d'un vaixell que duia la plata i atuell personal del general espanyol **Federico Colonna**; i, el 13 de maig (o sigui, el mateix dia que es redactà la relació), la rendició de Constantí aconseguida pel mariscal de **La Mothe**, un fet que l'autor afirma haver presenciats i que descriu amb detall (per cert, sembla que

aquesta no és la única relació escrita per **Joan de la Torra** -la qual cosa no significa necessàriament que la resta es publicuessin-, doncs diu en aqueixa haver *avisado* al mateix *Vuestra Señoría* el dia anterior i li diu que confia en poder avisar-lo aviat d'altres bons successos[8]. Podria conjecturar-se que l'autor ocuparia un càrrec militar o administratiu a l'exèrcit franco-català i que les seves ocupacions professionals li permetrien, o àdhuc obligarien, a que redactés informes, tal volta d'un caràcter semioficial. Aquí, per tant, tampoc ens les hem d'haver, ni molt menys, amb un espontani, com tampoc en moltes de les altres relacions barcelonines de la guerra[9].

Després d'haver-nos referit breument, fa un moment, al petit informe de l'arquebisbe de Burdeos, examinem ara alguns exemples més de periodisme participatiu. A finals del mateix any de 1641 es publicà en català la *Relació de una carta*, suposadament escrita (tal com explica el títol) per un soldat que participà en el setge de Cotlliure[10]. La relació obre abruptament, assegurant l'autor anònim que, així que succeeixi qualsevol fet notable de guerra, se li comunicarà puntualment a "*v.m.*". De moment, l'informa que als assetjats de Cotlliure lleials a **Felip IV** els manquen 3.000 homes, entre morts i rendits, explicant (potser innecessàriament) que, per *rendits*, s'han d'entendre els que han deixat la ciutat, demanant llicència per a marxar-ne. Després, per a que el seu corresponsal ho sàpiga ("*perquè v.m. ho sàpia*"), li detalla les forces que havia d'ambdós bàndols ("*la gent que lo enemich té, y la que nosaltres tenim*"). Com es veu, la manera d'expressar-se denota ben poca sofisticació. Més endavant, la relació comença a sonar a milions de cartes escrites als familiars per soldats rasos en temps moderns, a l'assegurar l'autor que ell i els seus companys estan de molt bon ànim, esperant allò que vingui amb molta alegria i donant quasi per cert que aviat es prendrà, no tan solsament Cotlliure, sinó també Perpinyà. Més tard, afegeix el fet de que, dijous anterior, l'enemic s'havia presentat, *molt gallejant* (gallejant molt), davant les trinxeres, però sense atrevir-se a apropar-se, i que "*Ahir Dilluns*" hagué una *escaramussa* (pel que sembla, de poca importància) en la que es mataren dos soldats espanyols i se'n feriren dos més. El final de la relació és igualment prosaic: allò que vingui, ho escriurà (diu l'autor) puntualment i "*ab legalitat*", una expressió que sembla fora de lloc en aquest context. Es tracta, doncs, d'una carta escrita, segons sembla, per un soldat de poques lletres que se sent amb ganes de deixar constància dels esdeveniments que està presenciant, pel que sembla sense ni tan sols adonar-se que allò que relata no te realment transcendència.

El 12 d'abril de 1643, un dels principals militars catalans, el mariscal **Josep de Margarit**, enviaria al seu germà, bisbe electe de Lleida, un petit informe del començament de la seva acció contra allò que ell anomena la traïció de pobles de la Vall d'Aran que s'havien rebel·lat contra el seu nou sobirà, el rei de França. Es tracta d'una carta que representa una de las relacions impreses més escarides de tota la Guerra dels Segadors[11]. De fet, el text, de tan sols unes dues-centes paraules, omple una sola pàgina de l'imprès de dos fulls, ocupant la primera pàgina la portada, i la tercera el gravat d'un soldat muntat a cavall, i quedant la quarta en blanc. **Margarit** explica com, el diumenge anterior, al dia següent d'haver entrat ell a la Vall d'Aran, havia rebutjat l'enemic, prenent i cremant Viella i cinc llocs més, comportant-se, diu amb orgull, "*Nostra nació, officials y soldats*" com uns escites, i valent el botí aplegat pels seus homes més de 30.000 escuts. Per acabar,

Margarit afirma que, un cop la resta de pobles veïns tornin a jurar la seva obediència al rei de França, ell procedirà a assetjar Castell-Lleó.

Un altra exemple de periodisme participatiu es llegeix a la *Copia de una carta...*, escrita tres dies després a un cavaller barceloní per un capità català des d'un altra poble aranès: Bossost[12]. Al principi de la carta hi ha una referència a una d'anterior en la qual el mateix capità hauria relatat allò que ell anomena la gran escaramussa que permeté als catalans guanyar Viella i altres pobles, la qual cosa fa pensar que es tractaria d'una carta semblant a la que acabem de comentar. Ara el capità anònim explica, en particular, com es rendí Castell-Lleó. Podria considerar-se com típic del periodisme espontani el fet de que s'oblidi d'anomenar el governador del castell, dient senzillament que "ell" s'havia compromès a rendir la plaça als catalans si no arribaven socors abans de vuit dies. Havent comptat que s'hagué de "*caminar de sobre vna grandíssima capa de neu*", [13] l'autor manifesta les ganes que te de que s'acabi aquesta campanya pirinenca, afirmant al final de la seva carta: "*yo pens que, en lo fauor de Deu y de Maria santíssima, que dins breus dies axirem de aquesta Vall tant pesada*".

Un altra escrit espontani relatiu als mateixos fets és la carta enviada a un cavaller barceloní "*per un musur francès*". Datada el 20 d'abril a Castell-Lleó, dita relació –el text de la qual ocupa tres pàgines i mitja d'un plec de tres fulls-[14], explica amb més detall que les anteriors la presa de Viella i de cinc pobles aranesos més, la fugida de l'enemic cap al port de Benasc, i l'encerclament i la rendició de Castell-Lleó, elogiant el valor i la resolució dels soldats catalans i el "*gran valor, y prudència*" de **Margarit**, i acabant la carta amb la promesa de donar "*prompte auís*" de tot allò que succeeixi en endavant. Una versió molt més completa de la campanya aranesa es coneix en una relació publicada en portuguès, a Lisboa, el juliol del mateix any, una relació molt professional i gens espontània que comença explicant la revolta antifrancesa dels aranesos i que ocupa les vuit pàgines d'un fullet de quatre fulls[15].

Un altra bon exemple més de periodisme participatiu es troba en una altra de les relacions més succintes de la guerra: un *parte*, que consta tan sols d'unes 140 paraules, de la presa de la vila de Camarasa, prop de Lleida, el maig de 1645[16]. La immediatesa de la notícia referida s'imposa des de les primeres paraules -"*Esta tarde*"-, afegint l'autor anònim que el pont, cremat pels defensors, serà arranjat "*esta nit*" per a que "*nostra Caualleria y Infanteria*" pugui passar "*demà*" i que "*per tot lo dia [o sigui, ¿al dia següent?] seran los nostros a la vista de Balaguer*" [17].

Repassem ràpidament unes quantes mostres miscel·lànies més de periodisme espontani. Una relació que pretén ser la segona escrita per un oficial català sobre la campanya lleidatana, que comença referint-se al desig expressat pel seu corresponsal, abans que anés al front, de que l'escrivis veritables notícies de la campanya[18]. Una carta curtíssima (d'unes 200 paraules), que informa de la presa de la fortalesa d'Escornalbou, l'autor anònim de la qual acaba demanant que el seu corresponsal, un diputat de la Generalitat, li perdoni la seva brevetat, doncs el poc temps i la poca comoditat no li donen per a més[19]. La relació de l'assalt frustrat de tropes espanyoles contra el castell de Gardeny, una batalla que, en paraules de l'anònim autor -que en dos ocasions afegeix

detalls que diu haver-se'ls oblidat-, sembla un terratrèmol, segons tronava l'artilleria i la mosqueteria[20]. O una relació anònima de la victòria aconseguida pels habitants de la vila de Montblanc l'autor de la qual acaba informant que està amb salut i que espera que ho estigui també el seu corresponsal[21].

* * *

Cal observar que el fenomen del periodisme participatiu existeix tan sols a la premsa barcelonina de la Guerra dels Segadors, no constant per a res a la del bàndol espanyol. Això es deu, sens dubte, en gran part a que els efectius catalans de la guerra no eren soldats professionals, sinó milicians irregulars reclutats localment entre la població civil, normalment durant temporades curtes[22]. No és d'estranyar, doncs, que, al veure's de sobta en actiu, a aquests miquelets o *sometents* els impressionessin força les seves inusitades experiències de guerra i que es sentissin en la necessitat d'explicar-les. Aquest mateix fet explicaria també, fins a cert punt, que hi hagués una demanda de relats personals consignats per personatges de poca rellevància militar o social: les seves relacions de fets de guerra, explicats en primera persona, significarien per als seus lectors el contacte amb un món distint i més emocionant que el de la seva vida quotidiana. En termes moderns, podríem comparar la publicació dels seus relats amb la distribució per internet de fotos de llocs exòtics.

Avui, participar en la indústria de la informació és d'allò més fàcil: escrivint *emilios* a directors de diaris, trucant per mòbil a programes de radio o de televisió, o enviant SMS's capaços (segons alguns) fins i tot de canviar el resultat d'eleccions generals. Cada cop resulta més fàcil expressar-se com testimoni ocular. Allò que realment s'ha transformat és la tecnologia: les ganes de comunicar-se han existit sens dubte des de sempre. Sobretot en temps de guerra –quan es trencaren les regles del joc i se'n va a n'oris el curs normal de la vida, viatjant, infligint i patint horrors, i experimentant sensacions insòlites de joia i de desolació-, aquestes ganes de comunicar-se es converteixen fàcilment en necessitat. La premsa tan vigorosa de la Guerra dels Segadors ens mostra com, àdhuc mitjançant una tecnologia força primitiva, fou possible, a mitjans segle XVII, participar en l'activitat informativa amb petits reportatges de fets concrets, a voltes objectivament insignificants, que, tanmateix, afegeixen testimonis particulars, immediats i de primera ma a les relacions oficials o semioficials confegides per quaters generals o polides per estats majors.

* Text de la comunicació enviada al congrés *Las noticias en los siglos de la imprenta manual*. Seminario interdisciplinar para el Estudio de la Literatura Áurea Española, 14-16 de novembre de 2005, Universidade A Coruña.

[1] Vegeu ETTINGHAUSEN, HENRY. *La Guerra dels Segadors a través de la premsa de l'època*. IV. Barcelona: Curial, 1993, Rels. 5 i 6, impreses, respect., per Sebastià i Jaume Matevat i per Gabriel Nogués.

[2] Totes les cites de relacions provenen de l'edició facsímil citada a la nota anterior. Cito aquesta relació d'acord amb el text de la Rel. 6, canviant *se* per *le* al final de la frase. Tant aquí com a la resta de les cites de relacions de la guerra, modernitzo la puntuació i desenvolupo les abreviatures.

[3] Aquest elogi de la ciutat comença: "*Iace la ciudad de Barcelona, hermosa por sus vistosos edificios, sumptuosa en magníficos Templos, en la [f]alda de vn empinado, si espacioso, monte*".

[4] Es coneixen edicions publicades a Barcelona, Lisboa i Rohán (vegeu *Catálogo de la colección de folletos Bonsoms relativos en su mayor parte a historia de Cataluña*. I. Barcelona: Diputación Provincial, 1959-1972, núms. 742-744).

[5] Rel. 13.

[6] Mentre que el text de la Rel. 6 consta d'unes 3.500 paraules, el de la Rel. 13 conté tan sols unes 350.

[7] Rel. 16. El text consta d'unes 2.500 paraules.

[8] "*Ab la vltima auisi a V.S. com aýr marchàrem de la vila de Reus [...]. mediant aquell [o sigui, Déu] confio auisar ab altre dels bons sucessos*".

[9] Una *Relació compendiosa*, publicada a Barcelona en 1642, consta de tretze pàgines i mitja de text (Rel. 83); una altra relació, en castellà, impresa a Barcelona el mateix any, de quinze pàgines (Rel. 86); altres dues, de 1645, consten de tretze cada una (Rels. 142 y 143). Una de les més llargues, el text de la qual ocupa vint-i-sis pàgines, es publicà en 1642 (Rel. 60).

[10] Rel. 50. El text de la relació ocupa dues pàgines i mitja d'un imprès de dos fulls, i consta d'unes 600 paraules.

[11] Rel. 89. Per a una relació encara més curta, d'unes 150 paraules, vegeu Rel. 94.

[12] Rel. 90.

[13] En l'original, en lloc de *capa*, es llegeix *cana*.

[14] Rel. 92. La primera pàgina està ocupada per la portada, i la última està en blanc.

[15] Rel. 91.

[16] Rel. 134.

[17] La Rel. 135 és un informe, molt més detallat, pel que sembla d'una altra presa de Camarasa per part dels francocatalans, el mateix any de 1645.

[18] "*Per lo que v.m. me encomanà estos dias passats, quant me partí dexa Ciutat, que*

li escrigués nouas verdaderas desta campanya..." (Rel. 164). Compareu amb el començament de la Rel. 123: "*Per no dexar de acudir al que tinc promès en donar rahó del que anirà succehint en aquesta campanya de la Ciutat de Lleyda, escrich la present...*".

[19] "*perdone v.m. de la cortedat, que lo temps y la poca comoditat no done lloc a més*" (Rel. 161).

[20] "*batallaren tot lo dia natural, sens parar un punt, que parexia un terratrèmol, sentint grans tirs de artilleria y mosqueteria, no sols del nostre camp, però se sentia també de Balaguer y de molt més lluny*"; "*me oluidaue de ferli a saber que...*"; "*Olvidàuem de ferli a saber que...*" (Rel. 119).

[21] "*jo, gracias a Deu, tinch salut, tal sia la de v.m. y demés de sa casa*" (Rel. 147).

[22] Dites forces s'havien aixecat amb anterioritat, entre altres coses, per a perseguir bandolers i rebutjar intents d'invasió per part dels francesos. Un dietari particular escrit en els anys 1640 a 1641 en les files espanyoles descriu les forces catalanes com "*gente del país [...] muchos unos dias, y otros muy poca, que en esto nunca ay número. Esto porque se van y bienen como quieren...*" (citad en GÜELL, MANUEL. *El setge de Tarragona de 1641*. Tarragona: Arola Editors, 2003, p. 36).

Reclutes a ultramar. Província de Tarragona (1877)

MANEL GÜELL
mguell@altanet.org

D'entre les moltes dades de caire militar que hom pot aconseguir a través del Butlletí Oficial de la Província [= BOP], ens ha mogut a bastir aquest apunt, la troballa d'una "Relación nominal de los individuos que habiendo ingresado en la misma ley ha correspondido por suerte servir en los Ejércitos de Ultramar, con expresión del número de orden que les ha correspondido y pueblos porque cubren cupo" [1]. Es tracta, certament, d'un llistat dels reclutes sortejats de la lleva de 1877, als que els va correspondre una destinació a ultramar (Cuba, Filipines, Guinea, el Marroc), amb especificació del nom, la localitat de procedència i, si s'escau, l'observació de torn.

D'entrada, assenyalem que la lleva de 1877 es composava d'una quinta, per a tot Espanya, de 65.000 homes, i que la quota que corresponia a la província de Tarragona, va sortir del sorteig que el mes de març s'efectuà de 3.294 homes, quedant-ne un nombre final de 1.518 [2]. D'aquests 1.518 reclutes tarragonins, van ser destinats a ultramar 354, quasi una quarta part (poc més del 23%).

A l'apartat d'Observacions, s'hi fa constar un especial estat administratiu en relació al procés de reclutament (exempcions, pròfugs, redimits, excedents, etc.). Aquests estats podien ser molt diversos [3], però al llistat que tractem només n'hi apareixen cinc:

Estat	Nombre	%
Exempts	7	1'97%
Excedents de quota	19	5'36%
Pendents de recurs	17	4'80%
Redimits	4	1'12%
Útil condicional	47	13'27%
TOTALS	94	26'55%

Tots els exempts, ho són perquè feien falta a casa per mantenir algun familiar, pares pobres (5) o impedits (1) i germans orfes (1). Sobta, així mateix, que només fossin quatre els reclutes que van poder redimir, o sigui, pagar la taxa de 8.000 rals per lliurar-se de prestar el servei militar.

Pel que fa a les localitats, malgrat que l'assignació ha estat fortuïta (per sorteig), ens ha semblat interessant agrupar-les en les 10 comarques de la demarcació provincial i fer-ne alguna valoració.

Comarca	Reclutes	%
Alt Camp	45	12'72%
Baix Camp	57	16'11%
Baix Ebre	42	11'87%
Baix Penedès	24	6'77%
Conca de Barberà	36	10'16%
Montsià	29	8'19%
Priorat	21	5'93%
Ribera d'Ebre	41	11'58%
Tarragonès	45	12'72%
Terra Alta	13	3'67%
Barcelonès	1	0'28%
TOTALS	354	100%

A primera vista, sembla que el resultat del sorteig va guardar prou la proporcionalitat poblacional. Les comarques del Camp de Tarragona (Alt i Baix Camp i Tarragonès), les més poblades[4], tot i ser tres de les deu totals, representen més del 40% (147 reclutes, 41'52%). Les més deprimides demogràficament, Montsià, Priorat i Terra Alta, no assoleixen, en canvi, el 18% (63, 17'79%).

* * *

Aquest grapat de disquisicions vol servir per impulsar l'estudi de les lleves des de la interessant òptica de la massa social sobre la que s'aplicava. A més dels anàlisi que hem fet, les dades del llistat (i també les de les lleves generals anuals) en permeten molts d'altres, a través dels quals hom pot escatir una aproximació al fenomen de sostracció militar a mitjan segle XIX dins la realitat social catalana.

[1] BOPT, 171 de 22-07-1877. Sobre les lleves d'aquesta època, vegeu FEIJOO, ALBINO. *Quintas y protesta social en el siglo XIX español*. Madrid: Ministerio de Defensa, 1996; MOLINA LUQUE, J. FIDEL. *El servei militar a Lleida. Història i sociologia de les quintes (1878-1960)*. Lleida: Pagès, 1997; JIMÉNEZ GUERRERO, JOSÉ. *El reclutamiento militar en el siglo XIX. Las quintas en Málaga*

(1837-1868). Málaga: Universitat, 2001, etc.

[2] BOPT, 127 de 31-05-1877.

[3] Hem consultat la Llei per a la Lleva de l'Exèrcit de 30-01-1856 i el Reglament para a la declaració de les Exempcions, de 10-02-1855, publicades a GRACIA CANTALAPIEDRA, JOSÉ. *Último manual de quintas para 1863 y 1864*. Madrid: Imprenta de Manuel Minuesa, 1863, p. 1-54 i 69-90. El 28 d'agost de

1878, aparegué una nova llei de reclutament, i una de les moltes edicions que se'n feu, fou a Tarragona (Impremta de José Antonio Nel.lo, 1878).

[4] Ens basem en l'empadronament general de 1875 (Reial Decret de 31-07-1875), utilitzat en les seves dades de població absoluta al BOPT, núm. 17 de 23-01-1877.

EL PERSONATGE:

Francesc Cabanyes, el primer segador-almogàver

Manel Güell
mguell@altanet.org

L'estiu de 1640, Catalunya s'enfrontava a una de les conjuntures bèl·liques més delicades de la seva història. L'entesa amb la Corona hispànica no semblava possible, i **Felip IV** havia iniciat els preparatius per aplegar un gran exèrcit amb el qual envair, sotmetre i reprimir el país, descontrolat i potes amunt per causa de les revoltes populars i d'una revolució en marxa. En aquell context, les autoritats catalanes s'apressaren a preparar-se militarment, malgrat tenir-ho tot en contra. Un dels millors exemples d'aquella crisi bèl·lica va ser el que va donar **Francesc Cabanyes**, un personatge sortit del no res, que no s'havia distingit militarment ni política, però que sabia arribar a importants càrrecs de govern, a més de prebendes i títols nobiliaris.

Natural de Badalona, **Cabanyes** s'havia matriculat a Barcelona com a mercader el 1639 (**CABESTANY [1964] 172; CUYÀS [1979] 261**). **Cabanyes** ha passat a la història amb el mèrit d'haver estat el primer militar català que s'enfrontà al totpoderós exèrcit hispànic. Atret pel brogit revolucionari, **Cabanyes** assistí a les principals Juntes de Braços el

setembre de 1640, com a síndic badaloní (**DGC, V, 1.075 i 1.089**). Diputació i el Consell de Cent feien mans i mànegues per aplegar gent i formar allò que s'assemblés més a un exèrcit. S'aconseguien aixecar fins a cinc companyies de milicians, la primera, fou la que aixecà **Cabanyes**, amb una patent de capità expedida pels diputats a la butxaca. Sense perdre temps, es feu amb un estendard on es llegia al brodat "mihi vindicta" (justifica'm) i marxà amb els seus homes i allotjà a Aldover, per on havia de passar el marquès de **Los Vélez** amb el seu megaexèrcit, "y fue el primero que travó en Cataluña pelea con nuestra gente...", deia un cronista castellà (**BNM, ms., 2.371, f. 93**), per bé que només es tractés d'un irrellevant intercanvi de trets (**FLORENSA; GÜELL [2005] 121 i 184**). La historiografia conta que la companyia de **Cabanyes** era d'"almogàvers", o sigui, una mena de milicians d'elit, per bé que **V. Estanyol** remarca que era de simples milicians barcelonins, integrats dins del terç de Santa Eulàlia (**ESTANYOL [1999] 96-97**). Els cronistes hispànics la feren més grossa encara, atribuint-li el comandament d'una trepa de miquelets.

Amb l'avenç de la formidable host hispànica, les migrades tropes catalanes s'hagueren de replegar; el desembre, **Josep de Margarit** situà **Cabanyes** i els seus homes fora de Constantí, i poc després, el 26 de gener de 1641, prengueren part plegats en la victòria de Montjuïc (MELO [1990] 134, 221 i 203; FLORENSA;GÜELL [2005] 253). De cara a la contraofensiva catalanofrancesa, fou destinat a principis de febrer, a controlar els principals passos, des de Collsacabra, i més tard anà baixant en persecució dels derrotats soldats de **Los Vélez**, fins a ocupar Montblanc, que convertí en base d'operacions de l'exèrcit català (FLORENSA;GÜELL [2005] 218). És plausible pensar que participà en el setge de Tarragona al llarg de 1641, més encara quan sabem que a mitjan agost, el mariscal **La Mothe**, cap militar dels francesos l'elogiava davant dels diputats, escrivint que "*le seigneur Cabanye à servis et sers tousjours tres utilèment...*" (MHE, XXIII, peça 668, p. 165).

El setembre de 1642, **Francesc Cabanyes** apareix com a governador de la castellania d'Amposta, càrrec important si atenem al fet que constituïa la peça clau del control de la Ribera d'Ebre i de la ocupada ciutat de Tortosa. Des d'aquesta posició, **Cabanyes** preparà més d'un complot per emparar-se de la capital de l'Ebre, però tots acabaren sent descoberts i avortats per les autoritats hispàniques (MUÑOZ; QUEROL [2004] 48, 50 i 52). El març de 1643, apareixia el seu nom en informes que el virrei hispànic de València trametia a la Cort de Madrid (ja com governador de Móra, ja com de la Castellania...), advertint de les intel·ligències dels *malefectes* tortosins i destacant sobretot la perillositat d'un element com **Cabanyes**, que era darrera d'una nova conspiració per entrar a

Tortosa amb gent que tenia preparada i a punt (ACA,CA. Ilig. 292 i 396).

En el zenit del poder militar franco-català, **Cabanyes** s'havia convertit en un militar de provada lleialtat a la monarquia francesa, company d'armes de **Josep de Margarit**, i amic del mariscal-irrei **La Mothe**. Havia arribat l'hora de les recompenses, **Margarit** obtingué el càrrec de governador general del Principat, i **Cabanyes** senyals privilegis de cavaller (Saint-Germain, 3-05-1643) i de noble (París, 1-04-1644) (MORALES [1977] 130). A més, sabem, per documentació de l'Arxiu Militar francès de Vincennes, que el maig de 1644 se li assignava una pensió de 1.500 ll. dels béns confiscats del marquesat d'Aitona, i també que a mitjan 1648 tenia obert expedient de concessió d'una baronia, la de Caldes o la de Llagostera. El monarca francès necessitaria tots els servidors lleials per consolidar el seu poder a Catalunya, sobretot, quan vinguessin maldades. A principis de 1645, els diputats elevaven un memorial de queixa pels abusos de les tropes franceses en territori català, entre els quals incloïen els excessos de **Gabriel Pino**, un capità de miquelets que pretenia ser tinent de **Cabanyes** (SANABRE [1956] 659; DGC, VI, 684).

A finals d'agost de 1645, **Francesc Cabanyes** prengué part a una nova victòria sobre els hispànics. Havien posat setge a Flix, però el comte de **Xabot** hi acudí als socors, matant i capturant un gran nombre d'enemics (MELO [1990] 313). La contribució de **Cabanyes** a aquella victòria, va ser notable. **Cabanyes** s'apressà a aplegar 3.000 homes, preparà les barques amb les que pogueren creuar el riu els soldats de **Xabot**, i més tard,

en vestí l'enemic "ab gran valor" desplaçant-lo del lloc que li disputava, fent-ne gran mortaldat i un bon nombre de presoners. El propi **Xabot** en feu elogis davant dels diputats, assegurant en carta escrita, que "por la grande afficion tiene a essa Ciudad, y a su patria, se ha senyalado mucho en esta ocasion" (**Verdadera relacio [1645] 5; Copia de una carta [1645] 4; XABOT [1645] 3-4**).

El 1646, el virrei **Harcourt** intentà que el gran prior de l'Ordre de Sant Joan nomenés **Cabanyes** per exercir la jurisdicció a la batllia de Miravet i comandes de la Ribera d'Ebre i castellania d'Amposta, però Malta no s'hi avingué (**MIRET [1909] 14**). L'hegemonia militar francesa tocava al seu fi, i a partir de llavors, tot seria recular. El setembre d'aquell mateix any, **Cabanyes** prenia el castell d'Escornalbou, capturant més de 40 presoners i fent-se amb dos canons i molta munició (**Carta embiada [1646] 1**). Hi ha un curiós imprès, emperò, que posa les coses al seu lloc. Segons aquest document, fou el rector d'Argentera **Jaume Domènec** l'artífex de l'assalt al castell d'Escornalbou, al front d'una dotzena de miquelets que li envià de

mala gana **Cabanyes**. S'havien entrevistat a Marçà, on **Domènec** li havia proposat aquell assalt, però **Cabanyes** el despatxà a crits "sexanta palm, sexanta palms [d'alçada del mur escornalbouenc] vaja vostra mercè en bona hora, que això no es cosa que es pugui emprendre...". Els 12 miquelets els hi acabà enviant perquè **Domènec** hi insistí a través d'un amic, i l'assalt es dugué a terme, amb tota facilitat, quedant la plaça per als homes de **Cabanyes**, qui se n'atribuí el mèrit de l'empresa (**Carta escrita [1646] 2-3**).

No tenim, d'ençà, més notícies sobre aquest personatge, per la qual cosa ens em d'endinsar en el terreny de les hipòtesis i pensar que **Cabanyes** acabaria la carrera defenestrat o mort en algun combat, pot ser fugit o tal volta caigut en desgràcia. El cert és, que no en tenim notícia que s'exiliés a l'acabar la guerra, ni tampoc que canviés de bàndol, i tampoc gosem assegurar que fos ell, l'adroguer Francesc Cabanyes, ciutadà de Barcelona, que el 1653 tenia arrendada la bolla de la col·lecta de Girona (**DGC, VI, 1.278**).

ACA, CA. = Arxiu de la Corona d'Aragó, secció Consell d'Aragó.

BNM = Biblioteca Nacional de Madrid

DGC = Dietari de la Generalitat de Catalunya

MHE = *Memorial Histórico Español*. Madrid: Manuel Tello, 1888-1893.

CABESTANY [1964]
CABESTANY FORT, JUAN F. "Nónima de la 'matrícula de mercaders' de Barcelona (1479-1696)". *Documentos y Estudios. Aportaciones a la Historia Económica y Social de la ciudad*. XIII. Barcelona, Instituto Municipal de Historia, 1964, 167-184.

Carta embiada [1646]
Carta embiada a un Senyor Deputat de Cathalunya. Barcelona: Viuda Mathevat, 1646.

Carta escrita [1646]
Carta escrita a un cavaller desta ciutat de Barcelona, en la qual conté la manera y modo de tot lo succehit en lo Presidi de Escornalbou. Barcelona: viuda Mathevat, 1646.

Copia de una carta [1645]
Copia de una carta ha escrita un natural de la vila de Gandesa de la castellania de Amposta, del Bisbat de Tortosa, a un amich seu desta

Ciutat, fentli a saber lo feliz succes han tingut las armas de sa Magestat Christianissima en lo socorro de la Plaça de Flix. Barcelona: Pere Joan Dexeu, 1645.

CUYÀS [1979]
CUYÀS I TOLOSA, JOSEP M. *Història de Badalona*. V. Segles XV, XVI i XVII. Barcelona: Arts Gràfiques Duran, 1979.

ESTANYOL [1999]
ESTANYOL BARDERA, VICENÇ. *El pactisme en guerra (L'organització militar catalana als inicis de la guerra de Separació, 1640-1642)*. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana, 1999.

FLORENSA; GÜELL [2005]
FLORENSA I SOLER, NÚRIA; GÜELL, MANEL. "Pro deo, pro regi, et pro patria". *La revolució catalana i la campanya militar de 1640 a les terres de Tarragona*. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana / Òmnium, 2005.

MELO [1990]
MELO, FRANCISCO MANUEL DE. *Historia de los movimientos de separación y guerra de Cataluña en tiempos de Felipe IV...* Cadis: Universitat, 1990 (facsimil de l'edició de Barcelona, 1842).

MIRET [1909]
MIRET Y SANS, JOAQUIM. "Els cavallers de Malta en la guerra de Separació de Catalunya

(1640-1650)". *Estudis Universitaris Catalans*, III, MCMIX (1909) 1-20.

MORALES [1977]
MORALES ROCA, FRANCISCO JOSÉ. "Privilegios nobiliarios del Principado de Cataluña. Gobierno intruso de Luís XIII y Luís XIV (1641-1651)". *Hidalguía*, núm. 140 (gener-febrer 1977) 129-144.

MUÑOZ; QUEROL [2004]
MUÑOZ I SEBASTIÀ, JOAN-HILARI; QUEROL I COLL, ENRIC. *La Guerra dels Segadors a Tortosa (1640-1651)*. Valls: Cossetània Edicions, 2004.

SANABRE [1956]
SANABRE, JOSEP. *La acción de Francia en Cataluña en la pugna por la hegemonía de Europa (1640-1659)*. Barcelona: Real Academia de Buenas Letras, 1956.

Verdadera relacio [1645]
Verdadera relacio de tot lo que ha passat per lo socorro de la plassa de Flix. Barcelona: Pere Lacavalleria, 1645.

XABOT [1645]
Carta escrita por el senyor conde Xabot a los muy illustres Senyores Consejeros. Y se da relacio del que el Senyor Don Francisco Cabanyes a dado noticia a los Senyores Consejeros de todo lo que a sucedido en Flix. Barcelona: Viuda Matevat, 1645.

NOTÍCIES:

Els BIC d'origen militar valencians, desprotegits

El pas enrere que experimenta la Comunitat Valenciana en el tema de la desprotecció legal dels seus monuments, obliga a una reflexió. L'octubre de 2005, les Corts Valencianes aprovaven una modificació de la Llei de Patrimoni de 1998, per la qual es facilita la descatalogació dels BIC (Béns d'Interès Cultural), concretament el conjunt històric del Cabanyal (Castelló de la Plana). Més de la meitat dels 800 BIC del País Valencià, corresponen a elements defensius de caire militar: fortificacions, castells, muralles, torres de guaita, etc. Una de les actuacions més immediates que es preveu posa en perill l'important llegat històric valencià és l'entorn del castell d'Alacant, on s'hi vol construir un palau de congressos.

[*l'Avenç*, 304, 3-5]

XIXa. trobada de l'Associació catalana de veterans de Sidi-Ifni

El mes de maig, s'ha convocat a tots els socis a l'Assemblea General Ordinària, que tindrà lloc el dia 17 de juny al mig dia, al restaurant "Masia Bou", de Valls. A l'ordre del dia, a més dels punts de rigor, destaca l'informe sobre l'entrevista amb el general en cap de l'Estat Major de la Defensa, Sr. Félix Sanz Roldan. Al mateix temps, hi haurà sessió de cinema per a les senyores, i més tard es rebrà un alt càrrec militar al que convidaran a aperitiu al jardí, dinar i ball.

[*La revista de l'Associació catalana de veterans de Sidi Ifni*, 4, 1r. semestre del 2006]

Jornades d'història organitzades pel Centre d'Estudis Ribagorçans, en el 70è aniversari de l'inici de la Guerra Civil

Amb una bona acollida de públic, (més d'una setantena d'assistents), es va celebrar a Graus, la primera etapa de les Jornades d'història sobre la Guerra Civil, que consistí en una xerrada a càrrec d'Enrique Satué sobre "La infància i els oblidats de la Guerra Civil". Al llarg de la seva intervenció, es posà de relleu la crua realitat d'aquells temps i situació, amb més de 50.000 nens desplaçats de Madrid i d'altres zones de risc, cap als Pirineus (especialment la Ribagorça), on s'hi establiren colònies infantils (Graus, Estadilla, Benavarri, Benasc, Tamarite de Litera, etc.). Amb l'arribada de les tropes nacionals (primavera de 1938), les colònies es van desmuntar, i els nens van ser evacuats, van fugir o van ser dispersats; molts van creuar la frontera cap a França (més de 12.000), Anglaterra, Mèxic o d'altres països.

[[www.cerib.org/GC CERib 2006.pdf](http://www.cerib.org/GC_CERib_2006.pdf)]

Presentació d'un llibre d'imatges de la Guerra Civil

El 24 de gener de 2006, a l'Auditori del Museu d'Història de Catalunya, es va dur a terme la presentació del volum *Guerra i propaganda. Fotografies del Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya (1936-1939)*, editat a Barcelona per Viena Edicions. A més dels autors (dels textos), Josep M. Solé Sabaté i Joan Villarroya, va intervenir l'editor Enric Viladot, essent presidit l'acte pel conseller primer de la Generalitat de Catalunya Josep Bargalló.

Celebració de la II República (URVT)

L'any cultural 2006, l'ha centrat la URVT en el tema de la Segona República Espanyola, amb tot un seguit d'actes dels que destaquem una exposició i una sessió de lectura. Entre el 14 de març i el 18 d'abril, al vestíbul del paranimf de la Universitat de Tarragona s'hi ha pogut admirar la mostra "La cultura visual en temps de la República a les comarques de Tarragona", exposició a càrrec del professor Antonio Salcedo.

El 12 d'abril, a l'aula de Teatre de la URVT es celebrà la lectura dramatitzada de fragments de *Noche de guerra en el Museo del Prado* peça de Rafael Alberti, sota la direcció de Joan Pasqual.

[*Públics*, 68, 33]

Muralles a terra !

Amb escassa diferència de temps, bocinets de dos dels complexos defensius històrics més importants de Catalunya, s'han esfondrat. El 15 de novembre de 2005, un tram d'una vintena de metres de la muralla romana tarragonina, s'ensorrava per causa de la pluja. Entre els dies 5 i 6 de març de 2006, la forta tramuntana (de prop dels 200 km/h.), ha estat la causa que es malmetés el baluard de Sant Andreu, de Roses, per un esllavissament. El perímetre total del recinte fortificat rosenc, és de 1.160 metres i ocupa una superfície de 190.000 m². Ambdós monuments, consten en el catàleg de Béns d'interès Cultural; la ciutat de Tarragona és Patrimoni de la Humanitat i el recinte baluartat rosenc és un dels més importants del país.

[*El Punt*, 3 i 7-03-2006]

l'Any Cabrera

L'Institut Ramon Muntaner coordina una iniciativa organitzada per l'Associació d'Amics i Amigues de l'Ebre en col·laboració amb els Centres d'Estudis de les Terres de l'Ebre, el Priorat, la Franja, el Maestrat i els Ports que rep el nom d'**Any Cabrera** i que recull tot un seguit d'activitats entorn la figura de Ramon Cabrera (en el Bicentenari del seu naixement) i del Carlisme. Entre aquestes, destaca l'organització d'un congrés internacional.

El 25 de febrer de 2006, es dugué a terme la primera de les fites programades, "El Carlisme al Priorat" (Falset), amb un seguit d'activitats: Conferència "Ramon Cabrera i el setge de Falset", a la sala d'actes de l'ajuntament de Falset, itinerari carlista per Falset, dinar al restaurant La Piscina, anada a Porrera i visita guiada a l'exposició dedicada a Josep Pellicer i Fort, cap de les tropes liberals al Priorat.

[M. Carme Jiménez Fernández, Directora IRMU, Fundació Privada dels Centres d'Estudis de Parla Catalana. Tel. 977401757, Fax 977403013]

La guerra, als arxius catalans

Investigació sobre la repressió franquista a l'**Arxiu Històric del Baix Camp**, on es du a terme el projecte de redacció d'un llistat de tots els presoners que apareixen al fons de la Comandància Militar de Reus (1939-1945). Aquest fons conté la documentació generada en la gestió del camp de concentració o treball d'aquesta ciutat, amb correspondència, llibre d'entrades i sortides, registre de passaports, informes de conducta, etc.

L'**Arxiu Comarcal del Bages**, acollí, el 18 de gener, una conferència de Francesc Serra, sobre "La Conca del Cardener durant la Guerra del Francès (1808-1814)".

A l'**Arxiu Històric de Girona**, ja tenen a consulta els 21 processos de guerra executats contra veïns de la ciutat, Bescanó, Bordils, Medinyà i Llambilles, durant el Franquisme. S'han digitalitzat, així mateix, els expedients de Frontera, del Govern Civil gironí, fons compost per quasi 800 lligalls amb 1.300 expedients (1940-1943), que és cabdal per a l'estudi dels refugiats de guerra a banda i banda dels Pirineus.

El passat 18 d'octubre de 2005, l'Associació de Familiars Represaliats pel Franquisme feu donació a l'**Arxiu Comarcal de la Selva**, de còpies de 17 expedients de consells de guerra i depuració administrativa de selvatans. Així mateix, ha ingressat 13 cartes del coronel Antoni Pol, comandant del bloqueig del castell d'Hostalric (1843).

[*Arxius*, 45, p. 11, 12, 15]

La guerra, als museus catalans

Del 17 de gener al 17 de febrer, la Sala d'exposicions del **Museu d'Història de Girona** acollí la mostra fotogràfica "Les Brigades internacionals, imatges recuperades", amb obres de Robert Kapa, Gerda Daro, i Agustí Centelles, entre d'altres. L'exposició, iniciada a París, ha passat ja per: Madrid, Barcelona, Saragossa, Còrdova, València, Valladolid, etc., amb un gran èxit en la seva exhibició.

Al **Museu de la Noguera** (Pl. Comtes d'Urgell, 5 de Balaguer) i fins el 26 de febrer de 2006, s'ha ofert al públic la mostra "Senyors de la guerra. Balaguer i la marca superior", que escenificava la conquesta definitiva de Balaguer pels comtes d'Urgell el 1105. L'exposició està muntada amb diversos objectes dels ss. XI i XII que reflecteixen aquella època.

Fins al 12 de març de 2006, s'ha pogut admirar l'exposició "Cervantes i les galeres", al **Museu Marítim de Barcelona**. En el marc del IV centenari d'El Quixot, l'exposició mostra la relació de Miguel de Cervantes amb la marina, la batalla de Lepant, on va ser ferit, i la incidència que tot plegat tingué en la seva obra. S'expliquen, a més, els tipus de vaixells existents a l'època, les galeres i la seva actuació en els mars catalans. Del 18 de març al 15 d'octubre, també al MMB, es podrà visitar l'exposició "Pirates", que mostrarà l'univers dels corsaris i filibusters d'arreu del món.

El **Museu Arqueològic de l'Esquerda** manté una exposició oberta, de llarga durada, amb el títol "Desperta ferro! Guerra, treball, comerç i vida quotidiana a l'Esquerda". (Bac de Roda, 6 - RODA DE TER)

[*Informatiu Museus*, 69, p. 6, 8, 11 i 18; *El Punt*, 17-12-2005]

Llibres, roses i... vaixells de guerra a Tarragona!

El dia de Sant Jordi d'enguany, mentre la Rambla de Tarragona acollia un esclat de vida i la ciutadania celebrava la primavera amb llibres i roses, un nou vaixell de guerra entrava al port de la ciutat. Aquest cop l'*USS Arleigh Burke*, un destructor nord-americà de 154 metres d'eslora, 300 militars a bord, susceptible de dur armament nuclear amb míssils 'tomahawk' i 'McDonnell-Douglas harpoon'. L'*USS Arleigh*, s'integra en el grup de combat del portaavions *USS Theodore Roosevelt*, destinat a la guerra d'Irak. L'ajuntament de Tarragona (integrat en la xarxa "Alcaldes per la Pau"), no ha anunciat aquesta presència militar, ni ha informat de si el vaixell porta armament nuclear. Visiblement o d'amagat, els vaixells de guerra segueixen visitant Tarragona, a més d'allotjar maniobres, campaments i altres operacions bèl·liques (Tarragona és territori de pas entre València i el camp de maniobres de San Gregorio -Saragossa-, i es té constància d'usos militars a l'aeroport de Reus). Som conscients dels vaixells de guerra, dels transports militars, de la despesa militar... dels negocis amb el patiment i la mort ?

[Coordinadora Tarragona Patrimoni de la Pau]

LA CITA

“Diose la batalla tan terrible, que en los pocos conocio el enemigo los muchos, y en sus muchos hallo los menos...”

[*Defensa del sitio de Tortosa*. Madrid: Catalina de Barrio y Angulo, 1642, f. 4.]

R E C E N S I O N S :

DILOLI FONS, JORDI. « Cartago versus Roma. El curs inferior de l'Ebre durant la segona Guerra Púnica ». *Miscel·lània CERÉ*, Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre, 16 (2003) 213-231.

Hem volgut recensionar aquest treball perquè, tot i tractar-se d'un article de menys de 20 pàgines (aparegut el 2005, malgrat la data de la *Miscel·lània*), entenem que constitueix una de les poques aportacions (vàlides) sobre història militar antiga en el territori que posteriorment seria Catalunya. Ens arriba, a més, de la mà d'un dels especialistes més entesos en la matèria, veterà arqueòleg i professor de la URVT.

El títol és prou aclaridor respecte de les pretensions del treball: la historització de la II Guerra Púnica en el seu escenari més vital, la frontera que separava cartaginesos de romans a través del riu Ebre. A tal efecte, l'autor comença amb una introducció sobre la cultura militar dels ibers indígenes, recalcant la seva bel·licositat i el fet que es lloguessin com a mercenaris d'uns i d'altres. Diloli basteix el seu assaig en base a tres recursos: les troballes arqueològiques, les fonts històrico-literàries antigues (Polibi, Livi, Sòsíl, Sili Itàlic, Apià i Zonaràs), i la bibliografia existent sobre el tema. En base a la primera, exposa breument l'armament que usaven els ibers (*soliferrum*, *falcata*, escut rodó, casc i cuirassa), amb cossos d'infanteria i de cavalleria. Passa, tot seguit, a tractar del terreny sobre el que es va lluitar, fent especial incidència en l'arquitectura defensiva dels assentaments arqueològics de: Planetes (Tortosa), Valletes (Aldover), la Moleta del Remei (Alcanar), Castellot de la Roca Roja (torres pentagonals de Benifallet), o de l'Assut (Tivenys), etc., acompanyant amb diverses reproduccions menudes de plànols alçats.

En la segona meitat del treball desenvolupa els principals fets d'aquell conflicte bèl·lic, fonts, orígens, antecedents, etc., detallant-ne l'evolució, en diversos apartats, des de l'any 218 a l'any 210 adC. En aquesta segona part, empra exclusivament les fonts escrites antigues, no únicament per historiar els principals fets polítics i militars del conflicte (des d'una òptica, lògicament, romana), sinó, sobretot, a la recerca de cites i esments sobre el paper jugat pels ibers en cada ocasió. Mereix especial atenció la narració del setge a la ciutat d'Hibera, fortificada en un

emplaçament proper a la Suda de Tortosa que l'autor fa un esforç en situar (p. 222-223). A partir del 209, apareixen els cabdills Indibil i Mandoni, i llavors, ilergets, ilercavons, cartaginesos i romans es barregen en la contesa, ben disseccionada pel mestratge de Diloli. Val a dir que l'autor, no es limita pas a *crònica* els successos, sinó que assenjala, teoritza, exposa comparacions vàlides, constata i, en definitiva, interpreta els fets a partir dels recursos i dels elements amb els que compta.

Extensa i seleccionada bibliografia al final de l'article, el qual compta amb més d'una dotzena de notes que amplien considerablement el text amb comentaris i referències bibliogràfiques i documentals.

[MG]

MUÑOZ I SEBASTIÀ, JOAN-HILARI. *Les parròquies de la Terra Alta a mitjans segle XVII. La visita pastoral de l'any 1638 i l'impacte de la Guerra dels Segadors*. Batea: Secció d'Arqueologia del Patronat Pro Batea i Centre d'Estudis de la Terra Alta, 2004 (Dossiers d'Història Terraltenca, 8), 59 p.

Opuscle amb el qual, el seu autor, bon coneixedor de l'episodi Segador a les contrades riberenques, ha combinat la informació extreta de la documentació sobre la visita pastoral de 1638, amb els estralls que la Guerra de Separació va causar en el patrimoni immoble de l'Església a la Terra Alta. En una primera part, fa una relació dels principals béns patrimonials i artístics de cada una de les parròquies terraltenques, no sense haver introduït prèviament alguns comentaris sobre les visites pastorals i sobre la història d'aquesta visita en concret. Pinell de Brai. Bot, Horta, Arnes, Prat de Comte, Caseres, Batea, Pinyeres, Gandesa, Vilalba, La Fatarella, Corbera i La Pobla de Massaluca, conformen l'itinerari que el canonge Mateu Tomàs, com a vicari general *seu vacant*, hagué de recórrer per avaluar l'estat i situació de cada una d'elles, amb especificació de béns i d'objectes litúrgics.

La segona part del treball es centre en les notícies que es tenen sobre els estralls que les tropes causaren en dit patrimoni, no tan solament el 1640 i el 1643, sinó sobretot (i per part dels soldats francesos) el 1650. L'autor, a més de la bibliografia existent, es serveix dels informes que sobre aquests sacrílegs desordres va enviar el bisbe tortosí Vechi. Explica que l'assalt a les esglésies es devia bàsicament al fet que allí concentraven els seus béns tots els feligresos, amb l'esperança que es respectés el sòl sagrat (encara que una explicació més raonable seria el fet que l'edifici de l'església era, sovint, l'únic de la localitat amb els fonaments i construcció prou sòlids com per resistir una escomesa).

A més dels corresponents apartats dedicats als Fons i Bibliografia, l'autor també afegeix, en annex, la transcripció de l'*Inventario Monumental Dertusense*, document mecanoscrit que el 1935 el bisbe Fèlix Bilbao Ugarriza encomanà al prevere Manuel Milian Boix, i que inventaria tot el patrimoni moble i immoble de les parròquies de la diòcesi.

[MG]

GORT JUANPERE, EZEQUIEL; IGLÉSIES SOLÉ, MERCÈ. *El Pla de Santa Maria a mitjan segle XVII i la guerra de Separació*. Valls: Ajuntament del Pla de Santa Maria, 2005 (Villalba, 4), 63 p.

La pretensió principal d'aquesta monografia, és la d'exposar el paper que jugà la vila del Pla de Santa Maria durant la Guerra dels Segadors, conegut com és, el tràgic episodi de 1642. En una primera part, els autors fan un esbós de la situació de la vila en el segle XVII, sota els

aspectes demogràfic, urbà, social, comercial, regimental i eclesiàstic. La població, era senyoria per meitat de l'Arquebisbe i de l'Ardiaca de Sant Llorenç, i s'ofereixen alguns paràgrafs sobre l'església parroquial, l'ermita de Sant Ramon, la capella i confraria del Roser i la de Sant Joan.

La segona meitat del volum, entra en matèria respecte al conflicte secessionista. Comencen per introduir el tema de la dinàmica bèl·lica al Camp de Tarragona, la guerra al Rosselló, la Revolució de 1640 i els primers anys de conflicte militar, especialment cruentos a la Catalunya meridional. En dos apartats, tracta l'episodi de la crema de la vila i l'execució dels vilatans per part de l'exèrcit hispànic el 1642, i comenten una versió coetània dels fets que ells creuen magnificada i que titllen de "prou fantasiosa" (?), i també la que presentà l'historiador local Torné, molt similar, i per ells "molt diferent". En els apartats posteriors, s'acaba de fer el resum divulgatiu de la resta de la Guerra: la difícil situació a la frontera dels dos exèrcits, les ofensives militars, els excessos i violències dels allotjaments francesos, etc., i finalment, la pesta de mitjan segle i l'acabament de la guerra, sempre sota el prisma, si no de la vila planenca, del Camp de Tarragona.

El volum, impecablement editat, combina imatges de fotografies a color amb antigues de blanc i negre, dels principals edificis i indrets del Pla, realitzades les primeres per un dels autors (M. Iglésies), per bé que no consti en els crèdits al peu de les il·lustracions.

[MG]

CASTELLVÍ, JOSEP M.; GUARRO, JOSEP. *La guerra secreta del Mediterrani. Submarins alemanys i vaixells aliats a la costa de Tarragona (1914-1918)*. Lleida: Pagès Editor, 2005, 306 p.

Treballat assaig concebut per donar a conèixer un aspecte de la història local de Tarragona, fins ara molt poc llaurat: els resultats dels conflictes navals a la Mediterrània, o sigui, els vaixells enfonsats, dins dels estrictes àmbits de la costa tarragonina i dels anys compresos durant la Gran Guerra (1914-1918). Amb aquest objectiu, els autors han recorregut a un ampli ventall d'arxius, col·leccions fotogràfiques i testimonis editats, per tal d'identificar "als protagonistes humans, anònims molts d'ells, fins ara...". La base de la investigació, ha estat la consulta dels informes dels submarins de la marina alemanya, els *Kriegstagebuch*, rics i precisos que han estat contrastats, quan això ha estat possible, per les minses notícies aplegades per testimonis, arxius o diaris de premsa catalans. No s'ha oblidat tampoc, un meritori "treball de camp", que ha consistit, com no, en la recerca i localització submarina de tots els naufragis relacionats al llibre.

No es tracta d'una cronologia mecànica de naufragis alternats amb les anades i vingudes de submarins, sinó cada acció s'emmarca dins d'un context polític i militar determinat, on l'espionatge va jugar un important paper a aquesta província catalana d'un país (Espanya) que navegava precàriament pels mars de la neutralitat. Malgrat que el volum s'estructura per blocs cronològics, els autors ressegueixen un fil argumental històric que els permet tocar aspectes puntuals segons el context: la irrupció de l'espionatge a Tarragona amb el *Vega*, el coneixement intern d'un submergible de la segona dècada del s. XX, naufragis i naufragis, el sistema de combois, etc. Es dedica un apartat a cada un dels principals vaixells interceptats, assaltats i/o

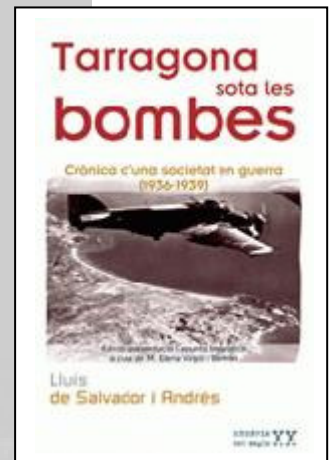
enfonsats pels alemanys, l'*Orlock Head*, l'*Skogland*, el *Giuseppe*, el *Lefkosia*, el *Medjerda*, el *Caspian*, el *Gratangen*, l'*Aster*, el *Llanishen*, el *Chulmleigh*, l'*Ausonia*, el *Perim*, el *Cavour*, l'*Humberto*, etc. El text es va alternant amb l'aparició de diverses "fitxes tècniques", de vaixells i submergibles, quadres amb la succinta biografia dels capitans de submarí alemanys més importants, i apartats amb breus reportatges (en fons blau). Tot plegat, s'ameixeix a més amb algunes anècdotes i curiositats (la figura del bus Aniceto López Bevide, que protagonitzà el paper del bus al film hollywoodenc *Al este de Java*), i es farceix d'il·lustracions gràfiques (plànols, mapes, croquis, dibuixos) i de fotografies de l'època, majoritàriament de vaixells i tripulants, algunes d'elles força impressionants.

[MG]

SALVADOR I ANDRÉS, LLUÍS DE. *Tarragona sota les bombes. Crònica d'una societat en guerra (1936-1939)*. Edició, presentació i apunts biogràfics a c.d. M. Elena Virgili Bertran. Valls: Cossetània Edicions, 2005 (Memòria del Segle XX, 5). 204 p.

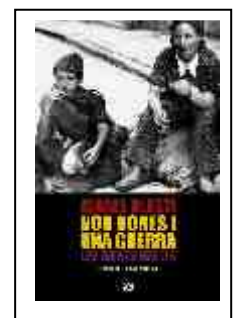
"L'any 1994 el Sr. Ramon de Salvador va fer donació a la Biblioteca-Hemeroteca Municipal de Tarragona d'una caixa plena de documents, que havia escrit el seu pare, el periodista Lluís de Salvador i Andrés, alguns dels quals eren pràcticament il·legibles i d'altres estaven molt estripats, però que amagaven una part molt important de la història de Tarragona; són el testimoni d'uns fets que van marcar la vida de molts tarragonins. Salvador es va endur els papers amb ell i la seva família quan va haver d'exiliar-se a França. Al cap de poc temps d'estar-hi instal·lat, esclatà la Segona Guerra Mundial, el país veí va ser ocupat per l'exèrcit nazi i això va empènyer Salvador a amagar els papers enterrant-los en un lloc proper al riu *Garona*, per por de possibles represàlies. Però una revinguda del riu va inundar els terrenys i l'aigua els va malmetre. Tot i amb les angoixoses vicissituds que va haver de passar a causa d'aquesta documentació, la continuà guardant pensant que un dia aquells papers podrien veure la llum.

En aquest llibre es publica una part del que va deixar escrit; és la memòria de la vida d'una ciutat de la rereguarda durant la Guerra Civil espanyola, castigada durament pels bombardejos facciosos. Salvador intentà reflectir com s'organitzà la vida de la ciutat en uns temps que, tot i les difícils circumstàncies, intentava seguir endavant amb una certa normalitat".

[www.interplanetaria.com]

OLESTI, ISABEL. *Nou dones i una guerra. Dones del 36*. Barcelona: Edicions 62, 2005.

"Són dones excepcionals, que van treballar sempre a l'ombra i que mai no han tingut un reconeixement, fins ara que es comença a despertar la memòria històrica d'un temps que ens van voler silenciar", Isabel Olesti; 'A les dones se'ns va necessitar durant la guerra, però després els nostres mateixos companys ens han ignorat...', Enriqueta Gallinat. Quan es parla de la guerra civil sovint s'omet el paper que hi van tenir les dones. Amb *Nou dones i una*

guerra, Isabel Olesti ha volgut donar veu a algunes de les moltes 'roges' que van participar activament en la guerra civil i que en van patir les conseqüències: repressió, exili, presó, lluita clandestina. Hi ha activistes polítiques i socials, milicianes, comunistes convençudes, dones del POUM o d'Esquerra, totes amb una vida apassionant i, no cal dir, molt dura. Amb el seu relat, aquestes nou dones del 36 han volgut transmetre el que va significar la seva feina en els anys difícils de la guerra i el valor que va tenir la seva participació en la lluita contra el feixisme. Nou biografies necessàries d'una cara de la guerra civil encara oculta”

[www.unilibro.es]

www.stratisc.org

Web de l'Institut de Stratégie Comparée, la Commission Française d'Histoire Militaire i l'Institut d'Histoire des Conflicts Contemporains, que aporta els textos en línea de nombroses publicacions d'articles (de miscel·lànies, homenatges, o de la Revue Internationale d'Histoire Militaire), a més d'assajos i de monografies, de totes les èpoques, sobre història militar francesa. S'hi troben aportacions interessants sobre la tècnica de l'artilleria del s. XVII i XVIII, de Frédéric Naulet, o d'història naval de Coutau-Bégarie, o sobre l'enginyeria militar desplegada per Vauban, de Jean Peter, etc. Destaca el bon catàleg de tractats i memòires militars antigues: Grandmaison, Clausewitz, Marmont, Saxe, Napoleó, Pétain, etc. [MG]

BASEGODA PINEDA, ENRIC. “Els senyors del castell de Sant Mori al segle XV”. *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos, Figueres*, 38 (2005) 139-157.

El treball aporta moltes dades sobre la participació dels Vilagut a les campanyes navals itàliques amb Alfons IV, i també dels Rocabertí, barons de Cabrenys, al front de la castlania ampostina.

[MG]

INDIANO, JORDI. “Introducció a la presència portuguesa en terres gironines durant la Guerra Civil Catalana del segle XV (1462-1472)”. *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, XLVI (2005) 83-97.

Decàleg dels cavallers portuguesos que acompanyaren Pere IV el *Connestable* a l'aventura catalana, i que, un cop restablerta la monarquia de Joan II, uns amb major altres amb menor fortuna, es veieren en la necessitat de defensar el patrimoni i honors concedits pel monarca intrús. Desfilen membres de les famílies lusses dels

Silva, Eça, Yáñez, Portocarrero, Sampaio, Obidos, Tondo, etc.

[MG]

BOLOS, JORDI. “Hug Roger, comte de Pallars: un guerrer a la Catalunya del segle XV”. *Papers del Museu d'Història de Catalunya*, 13 (maig del 2005) [l'*Avenç*, 302 (Maig 2005)] 12-18.

A voltes de l'exposició del MHC “Muntanyes de rebel·lia. Hug Roger III i la fi de la Catalunya comtal”, l'autor fa la biografia d'aquest militar, endinsada en uns esdeveniments bèl·lics, la guerra civil de Joan II, i la campanya d'ocupació i arrabassament del seu comtat, que marcaren el cant del cigne de l'època feudal catalana. Cal destacar l'incís sobre l'ús de l'artilleria de l'època, i les fortificacions medievals que ja no la resistien. S'acompanya bibliografia sobre aquest personatge.

[MG]

CONEJO DA PENA, ANTONI. “Assistència hospitalària i defensa del territori al Baix Ebre: la

fortalesa-hospital de Sant Jordi d'Alfama i l'hospital del Perelló". *Recerca, Tortosa*, 8 (2005) 251-273.

Estudi de la fortalesa de Sant Jordi d'Alfama i de l'hospital del Perelló, establiments assistencials claus en el territori meridional català. Van impulsar el poblament i el desenvolupament de la comarca, garantint-ne la seguretat. S'analitza la situació estratègica, a l'altra banda del coll de Balaguer, punt d'entrada d'invasors, i s'incideix igualment en la vida de la comunitat.

[Resum Recerca i MG]

ARNALL I JOAN, M. JOSEPA; GIRONELLA I DELGÀ, ANNA (a c.d.). *Lletres reials a la ciutat de Girona (1517-1713)*. III i IV. Barcelona: Fundació Noguera, 2005, 2.092 p.

Tercer i quart tom del catàleg de lletres reials de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Girona (continuació del I i II, on es transcriviren 700 peces entre 1293 i 1515), que aporta 1.130 lletres més, corresponents als anys de l'època moderna. La informació que proporcionen les missives reials, s'emmarca en crisis polítiques i militars, sempre relacionades amb la frontera francesa o els atacs *piràtics* (avisos, temors, demanda de recursos, diners, homes, mobilitzacions militars, etc.). També comprenen els períodes on episodis com la guerra dels Segadors o la de Successió, van marcar tota una època, i van tenir, a nivell local, la seva empremta.

[MG]

MUTO, GIOVANNI. "La 'disciplina dell'arme'. Testi cinquecenteschi napoletani sull'educazione militare e sull'arte della guerra". en: ANATRA, BRUNO e FRANCESCO MANCONI (a c.d.). *Sardegna, Spagna e Stati italiani nell'età di Carlo V*. Roma: Carocci editore, 2005, 117-130.

Repàs a la tractadística militar itàlica del s. XVI, a través de l'anàlisi de les obres de Maquiavel, Mario Galeota, Bernardino Bombini, Federico Grisone, Giovanbattista i Pirro Antonio Ferraro, Giordano Rusto, etc. L'autor mostra preferència pels diversos enfocaments sobre l'actitud i participació de la noblesa en l'art de la guerra, integrada en l'arma de la cavalleria.

[MG]

TURTAS, RAIMONDO. "10-14 giugno 1535: Carlo V visita Cagliari al comando del 'mayor ejército que nunca se vido por la mar'". en: ANATRA, BRUNO e FRANCESCO MANCONI (a c.d.). *Sardegna, Spagna e Stati italiani nell'età di Carlo V*. Roma: Carocci editore, 2005, 335-352.

La comunicació de Turtas recrea l'estada de Carles I a Càller, punt de passada en l'expedició naval contra Tunis, ocupada per Barba-rossa. L'argument de la visita serveix per incidir sobre aquella empresa militar, itineraris, contingent naval, recursos humans, etc., i les dificultats que van tenir a l'illa per mantenir aquella armada.

[MG]

MARTÍNEZ RUIZ, ENRIQUE. "La vida de un soldado en tiempos de Cervantes". *Torre de los Lujanes, Real Sociedad Económica Matritense de Amigos del País*, 56 (Julio 2005) 31-43.

Complint amb l'enunciat del títol, l'autor repassa les tècniques de reclutament de soldats, la seva expatriació als principals fronts de guerra de la Corona hispànica i peripècies que els tocava viure referents al transport, la indumentària, l'armament, etc. S'exposa la procedència social del soldat, l'actitud adquirida amb la condició militar, l'allotjament, el bagatge personal, etc., àdhuc hi ha comentaris dedicats a la formació com a recluta, en les desfilades, i en el combat; dedica, igualment, algunes ratlles a la participació en motins. Un capítol final, "El soldado en la península", aborda la temàtica de la mobilització dels vassalls en temps de guerra (milícies locals, guardes de costa, hosts), i de la oficialitat: serveis, allotjaments, salaris, normatives de control, llicències. El text és un repàs comentat, pensat en clau de divulgació, més que no pas un assaig exhaustiu.

[MG]

JULIÀ, BENET. "Notes sobre la Guerra de Separació a Sant Feliu de Guíxols". *Estudis del Baix Empordà, Sant Feliu de Guíxols*, 24 (2005) 69-84.

Crònica del desenvolupament del conflicte *secessori* a nivell local, a través de

documentació municipal (correspondència, actes, comptes del clavari, etc.). S'enceta amb una introducció al context polític, i uns breus comentaris sobre la població i la societat guixolencs. Les imposicions fiscals per atendre la despesa militar es van deixar sentir a la vila, que va anar a remolc dels esdeveniments revolucionaris i més tard bèl·lics, contestant missives d'autoritats franceses i contribuint amb homes i diners a les contínues demandes (en especial pel Batalló). Es reproduïxen diversos extractes de cartes, una d'elles de Pau Claris (gener de 1641).

[MG]

GÜELL, MANEL. "Els Judice de Rapallo, armadors, oficials reials, militars i castlans de Tamarit". *Estudis Altafullencs*, 29 (2005) 31-48.

Article sobre l'evolució històrica d'una família genovesa *afincada* a Barcelona des de la segona meitat del s. XVI. Els primers membres feren fortuna i obtingueren honors i privilegis servint a la Corona hispànica com armadors i posteriorment com generals i almiralls. La tercera generació ve representada per Francesc Judice Spinola, noble barceloní que fugí a Madrid a l'esclatar la Revolució de 1640, però que seguí la carrera de les armes, arribant a capità i a mestre de camp del terç de la Diputació. Amb la mort d'aquest darrer (el 1653, en el setge de Camprodó), s'extingí la nissaga, la successió de la qual passà als Vilana. S'adjunta un arbre genealògic d'aquests Judice.

[Josep M. Grau]

MARTÍ, EDUARD. "La Guerra de Successió. La Conferència dels Tres Comuns sota el govern de l'arxiduc Carles III (1705-1713)". *Papers del Museu d'Història de Catalunya*, 14 (setembre de 2005) [l'Avenç, 305], 3-12.

Anàlisi del paper polític que jugà la Conferència dels Tres Comuns, davant la política centralitzadora de Felip V. Durant els anys del conflicte successori, aquesta institució recuperà altes quotes de poder, en una etapa política i social que ha estat definida com el seu "cant del cigne". Es reproduïxen, a color, un gravat de Barcelona i dues portades d'impresos normatius

(les Constitucions de 1706 i el Decret de Nova Planta), i es clou amb un quadre sobre el tema de les sessions de la Conferència entre 1705 i 1713, i les notes amb la bibliografia emprada.

[MG]

TARÉS I LAGUNAS, MANEL. "Cambrils i la Guerra de Successió: 300 anys de l'esclat del conflicte". *L'Arxiu t'informa. Butlletí de l'Arxiu Municipal de Cambrils*, 7 (desembre 2005) 2-4.

Anàlisi de l'episodi bèl·lic i polític, a la vila de Cambrils. Comença introduint la situació demogràfica i social de la vila a l'inici del conflicte, segueix explicant el posicionament dels seus habitants a favor del partit austriacista; un altre apartat, està dedicat al final de la guerra i la conquesta borbònica, i acaba fent un interessant balanç de les "misèries" que hagueren de patir els cambrilencs: sotrac demogràfic, endeutament municipal, etc.

[MG]

GIMÉNEZ LÓPEZ, ENRIQUE. "Conflicto armado con Francia y guerrilla austriacista en Cataluña (1719-1720)". *Hispania*, 220, LXV/2 (Mayo-Agosto 2005) 543-600.

Revitalització de la resistència armada antifelipista que emergí novament a Catalunya arran de la invasió del duc de Berwick amb els exèrcits de la Quàdruple Aliança. L'ample moviment guerriller que s'aixecà llavors fou combatut per tropes regulars i per les Esquadres catalanes. Després de la victoriosa campanya de Berwick l'estiu de 1719, Castel-Rodrigo aconseguí recuperar la iniciativa gràcies al desinterès dels francesos en continuar donant suport als guerrillers catalans, ja que Felip V els havia acceptat les condicions imposades.

[MG]

DÍAZ CAPMANY, CARLOS. "Els enginyers de la fortalesa de Sant Ferran de Figueres". *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos, Figueres*, 38 (2005) 279-302.

Treball força complet sobre l'activitat dels enginyers del segle XVIII, a la fortalesa de Sant Ferran de Figueres. L'autor dedica un capítol al Cos d'Enginyers, un altra al seu treball

i vida particular (feina, salaris, vida familiar), i també a la seva relació amb les guerres. Malgrat que el penúltim capítol sobre les acadèmies d'enginyers, està extret de l'obra t'H. Capel (*De Palas a Minerva...*), val a remarcar l'aportació de dades documentals d'arxiu en l'últim, el dedicat a l'enginyer Pedro Martín Paredes Cermeño. Al final, annexa els enginyers militars que treballaren a Sant Ferran, i els comandants d'enginyers de la plaça (1753 i 1808).

[MG]

CALAMA ROSELLÓN, ARGIMIRO. "Las Reales Academias Militares de Matemáticas de la Ilustración". *Torre de los Lujanes, Real Sociedad Económica Matritense de Amigos del País*, 56 (Julio 2005) 137-173.

Panoràmica de l'ensenyament militar a l'Espanya del segle XVIII. Pouant en els antecedents del segle anterior, l'autor, fa un memorable decàleg dels principals científics i tractadistes que van contribuir a obrir pas a la tècnica artillera i enginyera del país. Es dediquen algunes planes a la precursora Acadèmia de Matemàtiques de Brussel·les i a la Sociedad Matemática de Madrid; per bé que la part del lleó correspon al capítol sobre l'Acadèmia Militar de Matemàtiques de Barcelona (p. 144-163). L'article segueix d'aprop l'actuació dels capdavanters de la ciència i l'ensenyament matemàtic a Espanya, Firrufino, Medrano, Verbom, Lucuce, etc., i remarca la valuosa contribució dels Jesuïtes. S'annexen sengles llistes dels professors i dels alumnes més distingits de la Reial Acadèmia Militar de Barcelona.

[MG]

FUENTE, PABLO DE LA. "El naufragio del HMS Hindostan (1804)". *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos, Figueres*, 38 (2005) 139-157.

El 2 d'abril de 1804, aquest navili de guerra britànic s'enfonsà a la badia de Roses. L'article es centra en el punt en què s'enfonsà i en el paper que el buc jugava per a la intel·ligència britànica, amb especial esment del tinent John Taylor i les activitats de l'espia establert a Roses Edward Gaynor.

[MG]

ALAVEDRA BOSCH, JOSEP. "La Catalunya napoleònica (1808-1814)". *Papers del Museu d'Història de Catalunya*, 14 (setembre 2005) [l'Avenç, 305], 13-17.

A voltes de l'exposició del MHC "Ocupació i resistència a la Guerra del Francès (1808-1814)" (Barcelona, 5-7 d'octubre de 2005), l'autor exposa el pas de la vila sabadellenca per l'episodi de guerra del Francès: conflictivitat civil i laboral, fiscalitat de guerra, allotjaments, baixes en combat, crisi industrial i de subsistència, etc. Es reproduïx un diminut, però interessant quadre sobre el nombre d'homes [aptes per a les armes] i d'armes de la comarca (693 i 152, respectivament).

[MG]

BELTRAN REVERTER, JOAN B.; MESEGUER FOLCH, VICENT. *L'atac carlista a Alcanar (18 d'octubre de 1835)*. Sant Carles de la Ràpita: Associació d'Amics i Amigues de la Lectura, 2005, 181 p.

Per tal d'històriar aquest episodi de la primera Carlinada a Alcanar, els autors exposen els fets polítics i socials pels quals travessà la vila durant el conflicte carlí. Detallen el nombre i la identitat dels principals carlins canareus, i en un tercer i quart capítol, desenvolupen la crònica de l'atac carlí i la intervenció de la Milícia Nacional de Vinaròs. En aquest capítol, el corresponent a la Milícia Nacional, també expliquen la seva formació i comparen la seva actuació en aquell atac, amb la versió oficial dels fets. S'adjunta un complet apèndix amb els principals documents referits als milicians que hi van intervenir, sobretot, llistes de soldats, bans militars, i la relació dels caiguts segons la documentació parroquial. Posteriorment, contrastant fonts i autors, i dediquen un últim bloc, a la figura de Ramon Cabrera Griñó.

[MG]

MORENO, GUSTAU. "Afusellada pel crim de ser mare de Cabrera". *El Punt*, de 17-02-2006.

Rememoració del 170è aniversari de l'execució a Tortosa de Maria Griñó, mare del

“Tigre del Maestrat”, a càrrec dels historiadors Roc Salvadó i Andreu Carranza.

[MG]

MUÑOZ HERNÁNDEZ, PERE. “La premsa i la Tercera Guerra Carlina a la Ribera d’Ebre”. *Miscel·lània del CERRE, Centre d’Estudis de la Ribera d’Ebre*, 16 (2003) 243-263.

L’autor exposa una cronologia dels principals fets documentats sobre aquest conflicte, esdevinguts a la Ribera d’Ebre, intercalant dades bibliogràfiques amb les obtingudes del buidatge de la premsa de l’època (1870-1876), *Diario de Tarragona* (en la major part de les notícies), *Diario de Reus* i *La Redención del Pueblo*.

[MG]

COROMINAS I JULIÁN, JORDI. “¡Abajo las murallas!”. *La Aventura de la Historia*, 82 (agost 2005) 84-87.

Reportatge sobre l’exposició del Museu d’Història de Barcelona que acabava el 16 d’octubre de 2005, i on es va mostrar l’evolució de les muralles barcelonines, des d’August, fins al seu enderroc. El 1719 el seu perímetre feia més de 6 km., i abastava més de 72.000.000 m²; el 1760 acabà de reconstruir-se el castell de Montjuïc. Després de diversos fets polítics, se’n va decretar l’enderroc el 5 d’agost de 1854.

[MG]

CARDONA, GABRIEL. *Los Milans del Bosch. Una familia de armas tomar*. Barcelona: Edhasa, 2005, 437 p.

Exposició del currículum polític i militar de les quatre generacions més representatives d’aquesta nissaga catalana originària de Sant Vicenç de Montalt. Francisco Milans del Bosch, representant de la primera generació, lluità contra el Francès i, posteriorment, s’hagué d’exiliar per llurs idees lliberals; la segona, ve representada per Lorenzo Milans del Bosch, general progressista que ajuntà les seves passes amb les de Prim; en la tercera, Jaime, fou un militar lleial a Alfons XIII, capità general de Catalunya protagonitzà la repressió de la CNT

(1919-1920), i posteriorment fou governador amb Primo de Ribera i clausurà el FC. Barcelona i l’Orfeó Català.

[*La Aventura de la Historia*, 86, 125]

BENGOECHEA, SOLEDAD. “Organització obrera i patronal a Igualada en la Primera Guerra Mundial”. *Plecs d’Història Local*, 115, de l’*Avenç*, 229 (Febrer 2005) 3-5.

L’article mostra com un esdeveniment bèl·lic com la IGM pot influir en la societat i l’economia d’un país neutral, a través de l’exemple de la indústria igualadina. La IGM i la crisi econòmica subsegüent obriren la porta a la conflictivitat laboral, atida, en part, per l’exemple de la Revolució Bolxevic.

[MG]

AMORÓS, XAVIER. “Ningú no va anar amb entusiasme a la guerra”. *El Punt*, de 16/12/2005.

Al legat antimilitarista que rememora els difícils moments (1938) en els que s’hagué de recórrer a una lleva massa jove, per tal d’enviar carn de canó a la batalla de l’Ebre.

[MG]

PERINAT, SANTIAGO. “El deute de Robert Capa amb Federico Borrell, milicià”. *L’Avenç*, 303 (Juny 2005) 48-52.

Ressenya sobre el famós fotoperiodista de la Guerra Civil Espanyola Robert Capa, centrada en la fotografia “Mort d’un milicià”, que li va donar fama i renom. L’autor no creu que es tractés d’un muntatge, ni d’una foto fictícia, però retreu a Capa l’actitud insensible i miserable davant la mort del milicià Borrell.

[MG]

BASSA, DAVID. “Dos mil per dos mil”. *Sapiens*, 34 (agost 05) 34-39.

Reportatge sobre els intercanvis de presoners entre el Reich alemany i els Aliats que Franco acollí en territori català, concretament el dut a terme a Barcelona, el 1943.

[MG]

FONS I ARXIUS:

La secció dels serveis militars en un fons municipal del Camp de Tarragona

L'investigador de la història militar quan vol documentar fets o esdeveniments a nivell local té la possibilitat de consultar les diferents sèries que han generat els municipis en relació a les seves obligacions amb el govern central, primer de Barcelona i posteriorment de Madrid. Per exemplificar les possibilitats de recerca i la informació que es pot obtenir a partir d'un arxiu municipal, ens hem basat en el fons de l'Arxiu de l'Ajuntament de la Selva del Camp, força representatiu de la tipologia documental que ens interessa. Dels fons d'aquest arxiu hom disposa del detallat i minucios catàleg de M. Soronellas.

La primera sèrie que pot interessar és la dels *al·lotjaments*, és la que detalla les despeses i l'assignació de militars a les cases particulars. A les ciutats hi havia quarters o casernes habilitades expressament per allotjar els soldats i la seva cavalleria. Com és lògic en èpoques de guerra els allotjaments militars són més freqüents. Podem trobar anotacions amb repartiments detallats per cada casa, també abunden els requeriments i queixes per les exempcions per raó de privilegis. La segona gran sèrie que apareix és la dels *bagatges*, és a dir les obligacions de transportar artilleria que pesava sobre

la població civil, i que requeria carros, bestiar major i aliment pels animals de la cavalleria (palla, farratge, civada, garrofes). En ocasions, per evitar aquest servei, els *menescals* redactaven certificacions sobre la mala salut de la mula o l'ase que, en el cas selvatà, havien de desplaçar-se a Reus. No manquen referències a les despeses de subministraments a l'exèrcit, aliments (especialment pa, oli, aiguardent, vi), llenya, roba, flassades, mantes, armes, etc. Atenent les dificultats de les hisendes locals en aquells difícils moments, sovint s'havien de demanar préstecs als principals contribuents, per tal de fer front a les elevades despeses que tot plegat originava. No falten, doncs, les reclamacions a la Corona per recuperar els cabals esmerçats, ni tampoc continues referències a l'endeutament crònic municipal.

Segueix la sèrie de lleves o quintes que, a la Selva del Camp s'inicia amb data de 1639, amb motiu de la campanya de Salses contra els francesos. Amb la normativa borbònica del segle XVIII sobre el sorteig de joves aptes pel servei militar (quintes), els expedients són nombrosos. Hi ha la formació de llistats nominals amb consignació dels noms i cognoms, carrer, ofici, estat civil, edat,

defectes físics, etc. Més endavant s'incorporen dades físiques, com per exemple l'alçada, circumstància que permet la realització d'estadístiques cronològiques.

Dins de l'època contemporània, un dels períodes més interessants és la passada guerra civil. Altres documents que apareixen són: permisos, ordres, circulars, correspondència, comptabilitat, etc. Els expedients de quintes s'inicien el 1823, els de pròfugs el 1842. Una altra sèrie present és la de béns subjectes a requisita militar (des de 1873). Consta, també, documentació sobre diverses juntes, la primera és la de la Guerra de Successió (1710), la segona la de *Defensa passiva* (1938) i la tercera una pel foment de la marina.

Finalment, caldria comentar l'existència d'una altra secció, la de *Seguretat pública*, on també poden aparèixer documents relacionats amb l'exèrcit. Del segle XIX abunden les referències a la *Milícia Nacional* i a la *Milícia Urbana*, en la centúria anterior sobresurt el *Sometent local* format per a la campanya de Lleida del 1707 i després altres del 1869 i del 1875, aquest darrer, amb motiu de la tercera guerra carlina. Dins la sèrie d'armes, hi ha censos, desarmament civil i llicències, documents a partir del s. XVIII.

L'Arxiu Històric Municipal de la Selva del Camp, ha estat pioner en la digitalització documental, i els seus fons són consultables a través d'Internet (www.laselva.essi.es).

[Josep M. T. Grau Pujol]

[BORREGUERO, CRISTINA. "Administración y reclutamiento militar en el ejército borbónico del siglo XVIII", *Cuadernos de investigación histórica*, Madrid, 12 (1989) 91-101; MATAS, JOSEP. *Normes per a la classificació de la documentació municipal*. Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1989; SORONELLAS MASDEU, MONTSERRAT. *Catàleg de l'Arxiu Històric de la Selva del Camp. Fons municipal i fons de la comuna del Camp*. Tarragona: Diputació, 1993; VICENTE, BEGOÑA DE. "Los ayuntamientos, el servicio militar y la documentación de quintas en los archivos militares", *Tabula*, Salamanca, 2 (1993) 161-202; DALMAU I FONT, AGUSTÍ. "Proposta d'ordenació dels fons militars dels arxius de Llanars, Setcases i Vilalonga de Ter". *Annals*, Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès (1994-1995) 171-180]

L'ESPASA I LA PLOMA

La Platica manual de artilleria, de Luís Collado

A cavall entre els segles XVI i XVII, era la tractadística hispànica la que més profusament s'ocupava de l'arma d'artilleria. Tres grans obres d'autors castellans, van marcar la pauta universal sobre la tècnica bombardera, de manera que influïren en autors posteriors al llarg de tot el s. XVII, pràcticament fins que s'imposaren els teòrics francesos amb Saint Rémy, Le Blond, Gribeauval, etc. Una fou la *Platica manual de artilleria...* (Venècia, 1586), una altra *El perfeto capitán...* de Diego de Alava y Viamont (Madrid, 1590), i l'altra, *el Tratado de la artilleria y usos della platica por el capitán Diego Ufano en las guerras de Flandes* (Brussel·les, 1613). El tractat d'Alava el va reeditar el Ministeri de Defensa l'any 1993, i pel que fa al d'Ufano, remetem al treball de NAULET [2003]. Aquí, ens n'ocuparem del primer.

Les poques notícies que tenim de Luís Collado, ens han arribat inserides a la seva pròpia obra. Natural de Lebrija (Sevilla), sembla que va militar als exèrcits reials tota la seva vida, com a enginyer expert en artilleria i fortificacions, havent estat a Flandes, a Alemanya, però sobretot a Itàlia. La seva primera acció de guerra fou els socors de Malta de 1565 amb García de Toledo, continuà a Lepant (1571), més tard a la conquesta de les illes Terceras, i també a l'armada naval contra Anglaterra (f. 111). Havia iniciat la seva carrera tècnica a la fortificació de Tarent, amb l'enginyer Varón Martorano (p. 63), el 1564. El 1576 era a l'illa del port de Brindisi, ocupat en la construcció del port (f. 48). El 1580 era a Flandes (f. 89), i possiblement havia pres part, l'any anterior, al setge de Maestricht (f. 96v.). El 1585, rebé ordres reials d'efectuar una visita d'inspecció al castell de Milà (que saldà amb la denúncia d'una inflació d'artillers inexperts, f. 108), on romandria un temps. Allí aprofitaria per enllestir la primera edició de la seva *Platica manual de artilleria...* (Venècia, 1586), dedicada al duc de Terranova.

El 1589 s'encarregà de dur 70 peces d'artilleria al castell milanès, i d'embarcar-ne 45 de gruixudes cap a la península (p. 76-77). Així doncs, Collado tenia com a mínim 25 anys d'experiència en l'arma d'artilleria quan va veure editada la seva obra, dilatada experiència que, d'altra banda no perd ocasió de recordar. En aquest quart de segle, havia tingut ocasió de veure i revisar els famosos canons "moscas de Avenas", les "Corones de l'Emperador", o els "12 apòstols"; també multitud de canons turcs, capturats a Lepant, i sobretot, aquelles peces famoses per la seva colossalitat, una a Malta el 1565 (un basilisc de 150 lliures que s'hi deixaren els turcs), i una altra a Barcelona. En disparà molts, per provar-ne l'abast, en revisà fins aafartar-se'n, i també es veié en el compromís de transportar-los, pujant i baixant muntanyes, enmig de la neu del nord d'Europa, o creuant cabalosos rius. El neguit de Collado semblava centrat en evitar que el lector li regategés crèdit, pot ser per això, Collado feia gala igualment d'un notable enginy. Confessava haver ideat, entre d'altres coses, un tipus de "*fuego a tiempo*" (bomba retardada?) (83v.), i també un estri per orientar les mines, a tall d'astrolabi (59v. i 66).

Amb aquesta obra, Collado pretengué abocar tots els coneixements adquirits, per estudi i per experiència, al llarg de la seva carrera, i, a aquests efectes, estructurà una obra 'total', o sigui que toqués tots els aspectes de l'arma d'artilleria. Dividida en cinc 'tractats', el primer exposa a tall introductor i la noció de milícia, definicions, poliorcètica i els primers canons d'artilleria; en el segon, aborda la construcció dels canons, amb especial èmfasi en la foneria de les peces i les lligues dels metalls, també: pesos, defectes, càrregues, modes de revisar-les, gèneres (classes de canons, calibre, abast teòric i abast provat, etc.); en el tercer, disposició de les peces, munició i punteria; el quart és el més divers, tracta de la fabricació de mines (orientació que han de tenir i distàncies), d'alguns estris útils per al transport de canons, de la pólvora i el salnitre (composició, mides per a la càrrega, provatures de qualitat, tipus de pólvora –fina, per arcabús, etc.-), dels diversos ginys d'artifici, per explosionar, per il·luminar enmig de la foscor, per fer salves o celebracions (granades, bales de foc, torxes, coets, etc.), també, finalment, s'ocupa del personal de l'arma d'artilleria, càrrecs, graus, salaris, funcions, etc.; el cinquè i últim 'tractat', consisteix en el desenvolupament d'un diàleg fictici entre un general d'artilleria i un tinent experimentat, on els interlocutors no fan altra cosa que insistir en les dades i experiències apuntades als capítols precedents.

La *Platica manual de artilleria...*, es va editar a Venècia el 1586, i posteriorment es va a reeditar a Milà el 1592 i el 1606 (Pablo Gotardo Poncio). Va tenir una gran influència en la tractadística posterior, també a Catalunya, com es pot comprovar en més d'un passatge del *Breu tractat d'artilleria* de Francesc Barra (Barcelona, 1642). A més, és clar, de la Biblioteca Nacional de Madrid, estan localitzats una dotzena d'exemplars més, tres dels quals es poden consultar a Catalunya, a la Biblioteca Pública de Lleida, i a la Biblioteca de la Universitat de Barcelona.

MANEL GÜELL

ALAVA I VIAMONT, DIEGO DE. *El perfeto capitan instruido en la disciplina militar y nueva ciencia de la artilleria*. Madrid: Pedro Madrugal, 1590 (Ministeri de Defensa, 1993).

BARRA, FRANCESC. *Breu tractat d'artilleria, recopilat de diversos autors...* Barcelona: Jaume Mathevat, 1642.

NAULET, FREDERIC. "Diego Ufano et l'artillerie au début du XVIIe, siècle". *Revue Internationale d'Histoire Militaire*, Vincennes, 83 (2003) [www.stratisc.org/RIHM_83]

R E C U L L :

GENERAL:

CALPENA I OLLÉ, ENRIC;
JUNQUERAS I VIES, ORIOL.
Guerres dels catalans.
Barcelona: Mina, 2005
(Focus, 7), 227 p.

FRONTINO, SEXTO JULIO. *Los cuatro libros de los ejemplos, consejos e avisos de la guerra (Strategematon)*. Ed., introd. i notes d'Àngel Gómez Moreno. Madrid: Ministerio de Defensa. Secretaría General Técnica, [2005], 145 p.

GUTIÉRREZ DE LA VEGA, LUÍS. *Nuevo tratado y compendio de re militari*. Ed., crítica e intr. de Míriam Galante Becerril. [Madrid]: Ministerio de Defensa. Secretaría General Técnica, 2005, 109 p.

HACKER, BARTON. "The Machines of War. Western Military Technology, 1850-2000". *History and Technology*, 21/3 (2005) 255-300.

HERNÁNDEZ, JESÚS. *Es la guerra. Las mejores anécdotas de la historia militar*. Barcelona: Inédita, 2005 (Historia bélica, 72), 286 p.

HOBBS, NICHOLAS. *Militarie. Hechos, leyendas y curiosidades sobre la guerra y los ejércitos a través de la*

historia. tr. de Patricia Anton. Barcelona: Destino, 2005, 237 p.

LLOBET, JOAQUIM. "La maqueta de la fragata de guerra de l'antiga Escola de Nàutica de Mataró". *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, Mataró, 82 (abril 2005) 6-9.

PUEL DE LA VILA, FERNANDO. *Historia del ejército en España*. Madrid: Alianza Editorial, 2005, 319 p.

QUESADA, FERNANDO. "Recreación histórica". *La Aventura de la Historia*, 83 (setembre 2005) 86-89.

ROCA, CARLES. *Sangre de valientes*. Barcelona: Inédita Editores, 2005, 324 p.

ANTIGUITAT:

DURHAM, DAVID A. *Antibal. El orgullo de Cartago*. tr. Hernán Sabaté Vargas i Montserrat Gurgui Martínez de Huete. Barcelona: Ediciones B S.A., 2005, 592 p.

LAGO, J.I. *Las campañas de César*. Madrid: Almena, 2004.

MATYSZAK, PHILIP. *The Enemies of Rome*. New York: Thomas & Hudson, 2004, 291 p. (Edició tr. al castellà per

Javier Alonso López. Madrid: Oberon, 2005).

SILIO ITALICO, CAYO. *La Guerra Púnica*. ed. de Joaquín Villalba Álvarez. Tres Cantos: Akal, [2005], 638 p.

VEGENCIO RENATO, FLAVIO. [Epitoma rei militaris] *El arte de la guerra romana*. tr. i notes d'A.R.Menéndez Argüín. Madrid: Signifer, 2005, 157 p.

MEDIEVAL:

BLASI, JOAN. "Aproximació a la data de la primera ocupació de Barcelona pels musulmans i la descripció del Pirineu Oriental pel gran geògraf Al - Idrisi". *Ceretania. Quaderns d'Estudis Ceretans*, 4 (2005) 55-63.

BRINGUÉ, JOSEP M. "Entre la guerra i la pau. Les transformacions polítiques i socials als territoris de l'antic comtat de Pallars". en: *Muntanyes en rebel·lia. Hug Roger III i la fi de la Catalunya comtal*. Barcelona: Museu d'Història de Catalunya, 2005, 98-131.

FERNÁNDEZ, JAUME. "L'art de la guerra durant el segle XV. De l'host medieval a l'exèrcit modern". en: *Muntanyes en rebel·lia. Hug Roger III i la fi de la*

Catalunya comtal. Barcelona: Museu d'Història de Catalunya, 2005, 64-75.

FERNÁNDEZ, JAUME. "La guerra del Pallars (1484-1487): l'art de la guerra en l'ocàs del món medieval". en: *Muntanyes en rebel·lia. Hug Roger III i la fi de la Catalunya comtal*. Barcelona: Museu d'Història de Catalunya, 2005, 76-97.

Guerra y diplomacia en la Europa occidental, 1280-1480. XXXI Semana de Estudios Medievales, Estella, 19-23 de julio de 2004. [Pamplona]: Institución Príncipe de Viana, [2005], 467 p.

LLINÀS, JOAN; MERINO, JORDI. "Sant Iscle, el castell de Vidreres". *Gavarres*, Vidreres, 7 (primavera-estiu 2005) 102-103.

MORALES, JOAN. "Perquè l'Alguer parla català?". *Sapiens*, 28 (Febrer 05) 30-33.

MORRO VENY, GUILLEM. *La marina catalana a mitjan segle XIV*. Barcelona: Museu Marítim, 2005, 314 p.

NOVOA PORTELA, FELICIANO y AYALA MARTÍNEZ, CARLOS (ed.). *Las órdenes militares en la Europa medieval*. Madrid: Lunwerg, 2005, 300 p.

MODERNA:

BICHENO, H. *La batalla de Lepanto*. Barcelona: Ariel, 2005, 354 p.

BLANNING, T.C.W. "Viena and Versailles. The Courts of

Europe's Dynastic Rivals, 1550-1780". *German History*, v. 23/2 (2005) 265-267.

CANAL, ADRIÀ. "Ressenya biogràfica de Don Carles de Sucre y d'Yve. Capdavanter en la defensa de Puigcerdà els mesos d'abril-maig de 1678 contra les tropes franceses del Duc de Noailles". *Ceretania. Quaderns d'Estudis Ceretans*, 4 (2005) 251-252.

Catálogo de expediciones a Indias, años 1710 a 1783. Secretaría de Marina. Archivo General de Simancas. Madrid: Ministerio de Cultura / Fundación Mapfre Tavera, 2005.

ESPINO LÓPEZ, ANTONIO. "La situación militar en el Reino de Valencia durante la Segunda Alemania (1693)". *Pedralbes*, 24 (2004) 233-284.

ESPINOSA, AURELIO. "The Grand Strategy of Charles V (1500-1558): Castile, War and Dynastic Priority in the Mediterranean". *Journal of Early Modern History*, 9/3-4 (2005) 239-283.

JIMÉNEZ ESTRELLA, ANTONIO. *Poder, ejército y gobierno en el siglo XVI. La Capitanía General del Reino de Granada y sus agentes*. Granada: Universidad, 2004, 514 p.

LOSADA, JUAN CARLOS. *San Quintín*. Madrid: Santillana Ediciones Generales, 2005, 319 p.

MARTÍNEZ-RUIZ, JOSÉ-IGNACIO. "De Tanger a Gibraltar: el estrecho en la praxis comercial e imperial británica (1661-1776)".

Hispania, 221, LXV/3 (sept.-dic. 2005) 1.043-1.062.

MIRA CABALLOS, ESTEBAN. *Las armadas imperiales. La guerra en el mar en tiempos de Carlos V y Felipe II*. Madrid: La Esfera de los Libros, 2005, 277 p.

RAVENTÓS, JOAN. "Les torres de defensa de Castelldefels. Una resposta a les ràtzies dels corsaris i dels bandolers". *Sapiens*, 33 (juliol 05) 56.

WILSON, PETER H. "New Perspectives on the Thirty Years War". *German History*, v.23/2 (2005) 237-261.

Guerra de Segadors

MORALES, JORDI. "Imatges amb història. 'Ara és l'hora, segadors!'"'. *Sapiens*, 28 (Febrer 05) 17.

PEÑA, MANUEL. "1640, el año fatídico". *La Aventura de la Historia*, 78 (abril 2005) 52-57.

TORRES, XAVIER. "Un patriotisme sense nació. Què va ser l'anomenada Guerra dels Segadors (1640-1652/1659)?" en: FRADERA, JOSEP M. I ENRIC UCELAY (eds.). *Noúcia nova de Catalunya*. Barcelona: Centre de Cultura Contemporània de Barcelona, 2005, 61-96.

Guerra de Successió

ALABRÚS, ROSA MARIA. "Guerra civil e internacional". *La Aventura de la Historia*, 83 (setembre 2005) 44-51.

ALBAREDA I SALVADÓ, JOAQUIM; GARCÍA ESPUCHE, ALBERT. *11 de setembre de 1714*. Barcelona: Generalitat

de Catalunya. Departament de Presidència, 2005, 171 p.

JIMÉNEZ LÓPEZ, ENRIQUE. “Difícil posguerra”, *La Aventura de la Historia*, 83 (setembre 2005) 66-71.

MORALES, JOAN. “Imatges amb història. La batalla d’Almansa”. *Sapiens*, 33 (juliol 05) 17.

TEY I FREIXA, ROSER. *Danys humans a la Guerra de Successió. El testimoni dels expedients matrimonials de Barcelona, 1714-1715*. Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat, 2005 (Quaderns del Seminari d’Història de Barcelona, 17), 79 p.

Guerra del Francès

ADKINS, ROY. *Trafalgar. Biografia de una batalla*. tr. Jorge Salvetti, Barcelona: Planeta, 2005, 413 p.

ALBI, JULIO. *El día de Trafalgar*. Barcelona: Seix Barral, 2005, 397 p.

CHANDLER, DAVID G. Las campañas de Napoleón. *Un emperador en el campo de batalla. De Tolón a Waterloo (1796-1815)*. tr. de Carlos Fernández-Vitorio i Francisco Fernández-Vitorio. Madrid: La Esfera de los Libros, 2005, 1.246 p.

CORNWELL, BERNARD. *Sharpe en Trafalgar*. tr. Montserrat Batista. Barcelona: Edhasa, 2005, 445 p.

MARTÍN MAS, M.A. *La Grande Armée. Introducción al ejército de Napoleón*. Alpedrete (Madrid): Andrea Press, [2005], 123 p.

O’DONNELL, HUGO. *La campaña de Trafalgar*. Madrid: Esfera, 2005, 727 p.

PÉREZ-REVERTE, ARTURO. *Cabo Trafalgar*. Madrid: Punto de Lectura, 2005, 298 p.

RODRÍGUEZ GONZÁLEZ, AGUSTÍN RAMÓN. *Trafalgar y el conflicto naval anglo-español*. Madrid: Actas, 2005, 459 p.

CONTEMPORÀNIA:

DD.AA. *Las guerras civiles en la España Contemporánea*. Madrid: Asociación de Historia Contemporánea / Marcial Pons, 2005, 297 p.

BOUZAS, PEMÓN. *El informe Manila*. Madrid: Martínez Roca, 2005, 332 p.

DOMÍNGUEZ, M.CH. *Vida de Fray Servando*. Mèxic: Ediciones Era, Conaculta INAM, 2004.

GARCÍA GARCÍA, ÀNGEL. “La prensa y los conflictos bélicos: la guerra hispanonorteamericana a través de un diario de provincias”. *Anales de Historia Contemporánea*, 21 (2005) 427-444.

“Ictíneo II”. *Historia y Vida*, 453 [2006] 14-15.

JIMÉNEZ GUERRERO, JOSÉ. “La emigración clandestina durante el proceso de reclutamiento militar: el caso de Málaga en el segundo tercio del siglo XIX”. *Anales de Historia Contemporánea*, 21 (2005) 359-382.

LÓPEZ CORRAL, MIGUEL. *La Guardia Civil en la Restauración (1875-1905)*. Madrid: Actas, 2004, 646 p.

Àfrica

ALARCÓN, PEDRO ANTONIO. *Diario de un testigo de la guerra de Àfrica*. Sevilla: Fundación José Manuel Lara, 2005.

MADARIAGA, MARIA ROSA. *En el barranco del Lobo. Las guerras de Marruecos*. Madrid: Alianza, 2005.

Guerra Civil

AA.DD. *La Guerra Civil a Catalunya*. IV. Barcelona: Edicions 62, 2005.

ALEMANY, SÍLVIA – JIMÉNEZ, ÀNGEL. “Taller d’història: Memòria de la postguerra (1940-1960)”. *L’Arjau*, Sant Feliu de Guíxols, 52 (novembre 2005) 18-23.

ANGOSTO VÉLEZ, PEDRO L. *Alfonso XIII: un enemigo del pueblo. Raíces de la guerra civil (una mirada a través de El Socialista, 1917-1923)*. Valencia de la Concepción (Sevilla): Renacimiento, 2005, 272 p.

ARIAS RAMOS, RAÚL. *La Kriegsmarine en la Guerra Civil española*. colab. de Lucas Molina Franco. Valladolid: AF, 2005 (Militaria, 4; Guerras y Batallas, 2), 64 p.

BARBERÍA OCHOA, JESÚS. *Anecdotario de la Guerra Civil española. Miscelánea de la Guerra Civil española revelada por el marista Jesús Barbería Ochoa, testigo presencial de la misma*.

Lleida: AMPA-Maristas Montserrat, 2005, 115 p.

BLÁZQUEZ MIGUEL, JUAN. *Historia militar de la Guerra Civil española*. III. Madrid, 2005, 394 p.

BOSOM, SEBASTIÀ i ASTORT, JOSEP. "Diari de guerra de Salvador Astort Puig". *Ceretania. Quaderns d'Estudis Ceretans*, 4 (2005) 253-263.

CARDONA, GABRIEL. "El Ebro, paisaje después de la batalla". *La Aventura de la Historia*, 81 (juliol 2005) 116-119.

Catalunya en guerra i en postguerra. Fotografies de Josep Maria Pérez Molinos, textos de Josep Maria Huertas Claveria, selecció fotogràfica a cura d'Ignasi R. Renom. Barcelona: Viena, 2005, 165 p.

"Les conseqüències de la Guerra Civil a Breda". *La Veu de Breda*, 5 (maig 2005) 12-13.

COROMINAS BERTRAN, LUÍS. *Mujeres en la historia de la aviación*. Madrid: Cockpit, 2005, 257 p.

DÍAZ BENÍTEZ, JUAN JOSÉ. "Voluntarios de la zona aérea de Canarias y África occidental en la Wehrmacht". *Historia Social*, 53 (2005) 47-62.

FÀBREGA ENFEDAQUE, ALBERT. *Mort a les cunetes, 1939*. Barcelona: Angle, 2005 (El Fil d'Ariadna, 14), 173 p.

Fem memòria per al futur. La indústria de guerra i les col·lectivitats a

Catalunya (1936-1939). II Jornades Memorial Democràtic de la UPC, 23 de febrer de 2005. [Barcelona: Universitat Politècnica de Catalunya, 2005], 23 p.

GARRIGA, RAMON i DABAN, JOAQUIM. "Luís Capallera Doltra, de la lleva del biberó de Vidreres". *El Rec Clar*, 28 (gener 2005) 8-11.

HELBERG, MORTEN I MOGENS PELT. *Los negocios de la guerra. Armas nazis para la República española*. tr. David León Gómez. Barcelona: Crítica, 2005, 258 p.

La Guerra civil a Catalunya (1936-1939). Director científic, Josep Maria Solé i Sabaté; adjunt, Joan Villarroya; director de l'obra, Eduard Voltas. IV vols. Barcelona: Edicions 62, 2004-2005.

MADARIAGA FERNÁNDEZ, FRANCISCO JAVIER DE. *Las industrias de guerra de Cataluña durante la Guerra Civil*. Tesi doctoral dirigida per Josep Sánchez Cervelló. Tarragona, Universitat Rovira i Virgili, 2005 [En línia: www.tdx.cesca.es/TDX-0622105-131906]

MADURELL I MUNTANÉ, PERE. *Una visió de la guerra civil des de Molins de rei (1936-1939)*. s.l.: l'autor, 2005, 113 p.

MATEOS, ABDÓN. *De la guerra civil al exili. Los republicanos españoles y México. Indalecio Prieto y Lázaro Cárdenas*. Madrid: Biblioteca Nueva, 2005, 272 p.

MUÑOZ FERREIRO, M^a DEL PUERTO; ÓSCAR HEREDIA CANALS. *La II República i la guerra civil a Montcada i Reixach, 1931-1943*. Col. Ricard Ramos Jiménez. [Montcada i Reixac]: Ajuntament, 2005, 191 p.

PAMIES, TERESA. *Estem en guerra. Escrits 1936-1939*. Ed. intr. i entrev. a c.d. Xènia Guirao i David Jornet. Valls: Cossetània, 2005, 208 p.

PÉREZ GÓMEZ, JAVIER. *La brigada de los toreros. Historia de la 96 Brigada Mixta del Ejército Popular*. Madrid: Almeda, 2005, 192 p.

POBLET I FEIJOO, FRANCESC. *Els Bombardeigs a Barcelona durant la Guerra Civil*. Barcelona: Ajuntament. Regidoria de Dona i Drets Civils, 2005 (Quaderns de Barcelona. Memòria històrica, 1), 59 p.

PRESTON, PAUL. *La Guerra civil. Fotos que hicieron historia*. Madrid: La Esfera de los Libros, 2005, 216 p.

RANZATO, GABRIELE. *L'eclissi della democrazia. La guerra civile spagnola e le sue origini, 1931-1939*. Torí: Bollati Boringhieri, 2004, 692 p.

REVERTÉ VIDAL, MARIA PILAR. *Solidaris en defensa de la llibertat. Refugiats de guerra a Catalunya (1936-1939)*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 2005 (Les Claus de la Història, 2).

RIERA PRENAFETA, FRANCESC. "Les esquadres de Catalunya a Esplugues de Llobregat i Sant Just Desven,

1922-1939". *Miscel·lània d'Estudis Santjustencs*, 12 (2004) 11-69.

RODRÍGUEZ, ESTHER. *Els maquis*. Valls: Cossetània, 2005.

SÁNCHEZ, ANTONIO; MIGUEL Y DEL ÀNGEL, JESÚS DE. *Batallas de la guerra civil*. Alcobendas, LIBSA, 2005, 192 p.

IIGM

ARMENGOU, MONTSE Y BELIS, RICARD. *El convoy de los 927*. Barcelona: Plaza & Janés, 2005, 306 p.

BLANCHON, JEAN-LOUIS. « 1944-1947, action des Républicains sur les

Pyrénées. Contre l'Etat espagnol et reponses de ce dernier ». *Ceretania. Quaderns d'Estudis Ceretans*, 4 (2005) 211-248.

FEST, JOACHIM. *Hitler*. Barcelona: Planeta, 2005.

MORADIELLOS, ENRIQUE. *Franco frente a Churchill*. Barcelona: Península, 2005, 482 p.

REESE, WILY PETER. *Un extraño para mi mismo. Diarios de un soldado alemán. 1941-1944*. Barcelona: Debate, 2005, 256 p.

TAYLOR, FREDERICK. *Dresde*. Madrid: Temas de Hoy, 2005, 544 p.

VILANOVA, FRANCESC. *La Barcelona franquista i l'Europa totalitària (1939-1946). Lectures polítiques de la Segona Guerra Mundial*. Barcelona: Empúries, 2005, 429 p.

Era Atòmica

FISK, ROBERT. *La gran guerra por la civilización: la conquista de Oriente Medio*. Barcelona: Ediciones Destino, S.A., 2005, 1.512 p.

ROMAÑA ARTEAGA, JOSÉ MIGUEL. *Tempestad sobre Vietnam*. Barcelona: Inédita Editores, 2005, 788 p.

Dovella, Manresa, núm. 80-81 (2003), 83-84 (2004) i 85-86 (2004): J.A.PONS. "Radiografía de la repressió franquista a Manresa. Avenç d'un estudi global sobre l'abast de la xarxa repressiva del règim"; F.SERRA. "Sant Benet de Bages i la seva baronia durant la Guerra del Francès"; **núm. 83-84:** X.SITJES. "Els portals de les muralles de Manresa"; **núm. 85-86:** P.GASOL; R.FONS. "El cost humà de la Guerra Civil a Manresa"; Q.ALOY. "La fossa militar del Cementiri de Manresa" / "Hospitals de sang de Manresa (1938-1939). El marc històric" / "Dades i gràfics del nombre de soldats morts" / "Relació dels soldats morts als Hospitals militars de Manresa"; D.TORMO. "Els Espais de la Batalla de l'Ebre".

Ebre 38, núm. 2 (2004) [Recensions a: www.educahistoria.com/noticias/ebre_38]: P.PAGÈS. "La justicia revolucionaria popular en Cataluña (1936-1939)"; R.DOLL. "Repressió, salvament i fugida a la reraguarda catalana, 1936-1939"; G.JACKSON. "Guerra civil española, año 1936. Hechos acaecidos en Zamora y provincia. Memorias de Ángel Espías Bermúdez"; J.M.GARCÍA. "La represión franquista en la provincia de Sevilla. Estado de la cuestión"; D.CABRA. "Aportaciones de A.G.E. a la memoria colectiva. Los dibujos de los niños de la guerra"; J.FERNÁNDEZ TRABAL. "Fondos del Arxiu Nacional de Catalunya sobre la Guerra Civil Española y el Primer Exilio, 1936-1939"; G.PEDRET. "La revolución deportiva: el sindicato de boxeadores profesionales de la CNT"; P.PAGÈS y D.IÑÍGUEZ. "Carlota O'Neill y Virgilo Leret"; V.CORTÉS. "La recuperación de la memoria. Otros documentos"; J.SANTACANA. "Entre el olvido y la memoria"; A.BESOLÍ. "Los refugios antiaéreos de Barcelona: pasado y presente de un patrimonio arcano".

Pedralbes. Revista de Història Moderna, Universitat de Barcelona, núm. 23 (2003). 5è. Congrés d'Història Moderna de Catalunya. La Societat Catalana, segles XVI-XVIII: Identitats, Conflictes i Representació [Selecció]: J.CARRIÓ. "Ascens social i carrera militar a la Catalunya de l'Edat Moderna"; P.FUENTE i J.M.ALFARO. "Una visión de la fortaleza de San Fernando de Figueres a partir de la cuestión capuchina: Regalismo y poder militar durante el reinado de Fernando VI"; A.M.COLL. "El Trosorer de l'Exèrcit i Regne de Mallorca, D. Antoni Escofet Aloy: de Figueres a Mallorca. Extensió familiar i de poder en el segle XVIII"; M.BERNAUS i G.CABALLÉ. "De llotja de mercaders a caserna militar: La Llotja de Barcelona a època moderna"; C.FONTCUBERTA. "Art i conflicte: l'ús de la imatge a la Guerra dels Segadors"; J.M.TORRAS. "El tombant decisiu de la Guerra de Successió a Catalunya: evacuació de

l'exèrcit imperial i repressió borbònica (1713)"; V.LEÓN. "Felipe V y la sociedad catalana al finalizar la Guerra de Sucesión"; A.ALCOVERRO. "Memòria, història i pensament polític a l'exili austriacista. La crònica de la guerra de Successió de Josep Plantí"; A.MITCHELL. "Una nueva perspectiva sobre la Guerra dels Segadors: en búsqueda de la 'limpieza de fé'".

Revista de Historia Militar, Instituto de Historia y Cultura Militar, [www.ejercito.mde.es/ihycm/revista], núm. 90 (2004): J.ORLANDIS. "Estampas de la guerra en la España visigoda"; J.CASTELLANOS. "La batalla de Calatañazor: mito y realidad"; R.MESSEGUÉ. "¿Existió un poder naval hispánico? La reciente historiografía sobre la marina en tiempos de los Habsburgo (1516-1559)"; G.RODRÍGUEZ. "El Norte de Nueva España en tiempos de Carlos III"; J.V.HERRERO. "La guerra de fortalezas en el período napoleónico (1796-1815)"; A.ESPINO. "La renovación de la Historia de las Batallas"; R.VIDAL. "Espartero. Una figura de leyenda".

Valls i la seva història. II. Segles XVI-XVIII: Conflictes, canvis i desenvolupament. Valls: Institut d'Estudis Vallencs, 2005 [Selecció] : V.GUAL. "El bandolerisme a l'època moderna"; M.GÜELL. "Valls durant la guerra dels Segadors"; J.PAPELL. "La guerra de Successió: orígens dels Mossos d'Esquadra"; J.FÀBREGAS. "El context de la Guerra Gran". Annex 6: "Relació dels miquelets de Valls que van intervenir a la Guerra Gran, segons companyies".

A G E N D A :

Calendari extractat de les activitats programades de l'Any Cabrera
(Falset, La Sènia, Santa Bàrbara, Alcanar, Móra, Amposta, Morella, Besseït, 25-02 / 27-12-2006)

Data	Jornada	Actes
25-02-2006	El Carlisme al Priorat	Conferència " <i>Ramon Cabrera i el setge de Falset</i> ", de Francesc Closa; Itinerari carlí; visita guiada a Porrera, i exposició dedicada a Josep Pellicer Fort
22-04-2006	Itinerari carlí al voltant del riu Sènia	Recorregut pel nucli històric d'Ulldecona i visita al castell.
14-05-2006	La violència de les guerres carlines a Santa Bàrbara i les planes	Acte a l'Ajuntament; sobretaula historico-literària i recorregut pels voltants de la Creu del Coll.
20-05-2006	Itinerari carlí Alcanar, Sàl-de-Riu, Vinaròs	Recorregut; presentació del llibre <i>L'atac carlista a Alcanar</i> , a càrrec de Joan Baptista Beltran.
3 i 4-06-2006	III Fira del Llibre i de l'Autor Ebrenca (Móra)	Presentació de llibres relacionats amb la figura de Ramon Cabrera i del Carlisme.
8-07-2006	Itinerari carlí a Amposta	Conferència " <i>Ocupació carlina de l'últim tram de l'Ebre</i> ", a càrrec de Màrius López; itinerari al castell.
14-08-2006	Presentació del programa del bicentenari a Morella	Presentació i taula rodona " <i>Significació històrica del general Cabrera</i> ".
23-09-2006	Jornada sobre Ramon Cabrera al Matarranya	Conferències de Pedro Rújula, Núria Sauch, Joan Lluís Camps i Joaquim Monclús; recorregut històric pel Matarranya, a càrrec d'Alberto Moragrega
30-09-2006	La Morella de Cabrera i els carlins	Itinerari per Morella
20-10-2006	Presentació de llibre, a Móra	Presentació del llibre <i>Set anys de guerra civil a la Ribera d'Ebre (1833-1840)</i>
26/29-10-2006	Congrés Internacional Ramon Cabrera i el	Exposicions, itineraris i audiovisuals; estrena de l'obra de teatre <i>De la pàtria i la diòcesi</i> , del Grup Teatral

	fenomen carlí (Tortosa)	Planer de Santa Bàrbara.
4-11-2006	Taula rodona a Morella	Taula rodona sobre la figura de Cabrera a la literatura de ficció; presentació del projecte de restauració del castell carlí de Flix, a càrrec dels Serveis Territorials de Cultura de les Terres de l'Ebre.
6/8-12-2006	Actes commemoratius a Morella	Projecció del documental sobre Ramon Cabrera de la sèrie "Paisaje con figura", d'Antoni Gala; taula rodona, "El general Cabrera, el nostre avantpassat"; conferència de Conxa Rodríguez "Cabrera a l'exili".
27-12-2006	Dia Bicentenari (Morella)	Ofrena davant la placa commemorativa del castell.

[www.irmu.org]

IV Jornades d'Estudis del Centre d'Estudis Ribagorçans (CERIB)

(Pont de Suert, 30 de juny, 1 i 2 de juliol de 2006)

Organitza: Centre d'Estudis Ribagorçans (en col·laboració amb: Institut Ramon Muntaner, Instituto de Estudios Altoaragoneses, Ajuntament del Pont de Suert, Consell Comarcal de l'Alta Ribagorça, Universitat de Lleida i Universitat Autònoma de Barcelona).

Crèdits: Reconeixement de Crèdits de Lliure Elecció a la UAB i la UdL.

Termini comunicacions: 15 de juny de 2006 (títol i resum breu –enviar a: info@cerib.org-, en català, castellà o aragonès (en qualsevol de les variants). Les comunicacions es publiquen a la revista *Ripacurtia*.

Temes: Medi Ambient, Patrimoni, Llengua, Història, Moviment associatiu.

Secretaria: Centre d'Estudis Ribagorçans, info@cerib.org.

Programa (conferenciants): Jordi Riba (Filòsof, Barcelona): *El conflicte com a eina de diàleg*; José Àngel Bergua (Sociòleg, Universitat de Saragossa): *Pirineus i societat, de les diferències culturals i les paradoxes*; Patrici Pojada (Historiador, Universitat de Tolosa, França): *Història i conflicte a través dels Pirineus*; Antonieta Jarné (Historiadora, Universitat de Lleida): *Dona i guerra a les terres pirinenques*; Joan Lluís Lluís (Escriptor, Perpinyà): *La literatura de frontera en català, un món entre conflictes*; Ramon Sistac (Professor, UdL, IEC): *Ribagorça: llengua en conflicte o llengua en pau?*; Santiago Palazón (Biòleg, Departament de Medi Ambient i Habitatge): *L'ós, reintroducció sense diàleg?*; *Taules Rodones diumenge 2 de juliol sobre la visió des del món associatiu del Pirineu.*

III Beca de Recerca Local 2006 "El Masnou"

Convoca: Patronat Municipal del Masnou.

Projecte: Treball inèdit d'investigació en el camp de les ciències socials i humanes, prioritàriament en l'àmbit de la història i de la geografia, referit a la vila del Masnou o al seu entorn.

Dotació: 2.500 €.

Termini: 30 de juny de 2006.

Secretaria: Museu Municipal de Nàutica del Masnou, carrer Josep Pujadas Truch, 1 A (08.320 – EL MASNOU), tel. 93-540 50 02; em.: museu.nautica@elmasnou.net

Premi-Beca d'investigació Lucius Licinius Sura

Convoca: Consell Comarcal del Tarragonès.

Projecte: Treball de recerca sobre la comarca del Tarragonès, en el seu conjunt, o dels seus municipis.

Dotació: 2.450 €.

Termini: 7 de juliol de 2006.

Secretaria: C. Les Coques, 3 (43.003 – TARRAGONA); tf.: 977-244500.

[www.tarragones.org]

Fotografies inèdites de la Guerra Civil Espanyola i de la postguerra (Barcelona, MHC, 11-05 / 11-09-2006)

Exposa: Museu d'Història de Catalunya.

Objecte: 150 fotografies inèdites del fons de l'agència EFE, sobre els efectes de la guerra arreu d'Espanya, i el fons de fotografies de Josep m. Pérez Molinos "Catalunya en guerra i en postguerra".

Organitza: MHC i Fundació EFE, i MHC, Col·legi de Periodistes de Catalunya i Viena Edicions.

Termini: 11 de setembre de 2006.

[*Papers del MHC*, 16, p.16]

XVIII Premi Pere Lloberas

Convoca: Ajuntament de la Bisbal d'Empordà.

Projecte: Treball d'investigació de qualsevol tema relacionat amb la Bisbal i/o comarca del Baix Empordà

Dotació: 6.000 €.

Termini: 15 de setembre de 2006.

Secretaria: Àrea de cultura, edifici El Mundial, C. Estació, 4, 1r. (17.100 – LA BISBAL D'EMPORDÀ);
tf.: 972 642 593.

[www.labisbal.info/; www.irmu.org]

I Jornades "L'Aviació i la Guerra Civil. Història i patrimoni. 1936-1939"

(Santa Margarida i els Monjos, 20-21 d'octubre de 2006)

Organitza: Ajuntament de Santa Margarida i els Monjos, Associació d'Aviadors de la República, Taller de Projectes de la UdB, Direcció General de Recerca del DURSI, Institut d'Estudis Penedesencs.

Activitats: Conferències, ponències d'anàlisi, comunicacions i exposició de plafons informatius i de divers material de difusió.

Àmbits: 1) Anàlisi i recerca històrica del paper de l'aviació dins la guerra. 2) Patrimonial, sobre els projectes de recuperació d'espais.

Secretaria: Ajuntament de SMM; tf.93-898 02 11; em. jornades@aviacioiguerracivil.org; web. www.aviacioiguerracivil.org

A Carn! Publicació electrònica d'Història Militar Catalana

Director: Manel Güell [mguell@altanet.org]; **Col·laboradors:** Henry Ettinghausen, Josep M. Grau, Roser Puig, Ramon Perelló i Jordi Rovira.

A Carn! no es considera responsable de l'opinió, tendència ideològica o contingut empíric que puguin semblar indicar o expressin les col·laboracions i articles que publica.